

METODERAPPORT

SKUP 2013

Barn som forteller om seksuelle overgrep, risikerer å bli dømt til å bo hos antatt overgriper. Barn blir ikke hørt eller trodd i det norske rettssystemet.

BARN SOM IKKE BLIR TRODD

Therese Ridar og Wenche Lie Giæver

BARNA SOM IKKE BLIR TRODD

Adresse:

VG Helg,
Postboks 1185 Sentrum,
0107 Oslo

Kontakt:

Wenche Lie Giæver,
wenche.giaver@gmail.com,
tlf: 950 75 043
Therese Ridar,
therese.ridar@vg.no,
tlf: 915 59 604

HVORDAN STARTET DET

Etter en VG Helg-artikkel om overgrepsutsatte Annett og foreldelsesfristene, som sto på trykk 2. februar 2013, mottok journalist Therese Ridar svært mye lesersrespons som omhandlet overgrep. Blant dem en mail om en mor som oppdaget at hennes barn var utsatt for overgrep av barnefaren. Hun anmeldte forholdet, men rettssaken endte med at hun mistet omsorgen og barnet ble flyttet til faren.

26. februar møtte Therese de to tipserne på Cafe Sjakk Matt. De presenterte store bunker med saksdokumenter i den aktuelle barnefordelingssaken. De fortalte at en sakkyndig psykolog, som var privat engasjert av far, slo fast i retten at det var mor som hadde påvirket barnet til å fortelle. De mente at psykologen fikk moren mistenkeliggjort, nærmest kriminalisert, noe som avgjorde resultatet i saken. De sa også at de kjente til flere saker med det samme mønsteret.

Mot slutten av møtet fortalte en av tipserne at de har hatt tett kontakt med en annen journalist, frilanser Wenche Lie Giæver.

Therese fikk klarsignal fra VG Helgs utgavesjef, Svein Kjølberg, til å gå nærmere inn i dette stoffet. Hun tok deretter kontakt med journalist Wenche Giæver, som kunne fortelle at hun begynte å jobbe med denne problemstillingen to år tidligere. Hun hadde opplevd at flere redaksjoner hadde motforestillinger mot å bevege seg inn på dette sensible stoffområdet, og fortalte at hun ikke hadde noen konkrete publiseringsavtaler.

Therese foreslo at de i stedet for å trække i hverandres bed, kunne inngå et samarbeid. Wenche takket ja til et samarbeid med VG Helg.

Wenches arbeid startet som et tips i april 2011. Det dreide seg om at barn som sa fra om overgrep ikke ble trodd i norske rettssaler og at enkelte sakkyndige mente barn ble påvirket av nærmeste omsorgsperson, oftest mor, til å fortelle om incest for å ta hevn på far, såkalt foreldrefiendtlighet.

Denne tipseren introduserte henne for en mødregruppe på Støttesenter mot incest i Oslo, som møttes en gang i måneden. To av disse mødrene hadde mistet omsorgen for barna sine etter barnefordelingssaker hvor det var påstand om overgrep. Resten stod i fare for å miste omsorgen. Wenche ble observatør i denne gruppa.

Historiene Wenche fikk høre om var tilsynelatende sjokkerende og utrolige. Hun var skeptisk, men bestemte seg for å gå inn i detaljene i sakene og dokumentere opplysningene.

PROBLEMSTILLINGER VED STARTEN AV PROSJEKTET

- Hvordan kan det skje at retten dømmer barn til å bo hos antatt overgriper?

Vi ville undersøke:

Hva skjer i domstolene når slike saker behandles?

Barn er beskyttet både i den norske barneloven § 31, og i FNs barnekonvensjon art. 3, den såkalte avvergingsplikten. Begge lovene sier klart at ved mistanke eller risiko for at det kan skje seksuelle overgrep, skal barnet beskyttes mot antatt overgriper. Norsk Høyesterett har også uttalt seg om dommen i tre barnefordelingssaker hvor det var påstand om overgrep.

I en av sakene (Rt-1989-320) sa Høyesterett:

... Ingen av de tidligere retter har tatt stilling til om seksuelle overgrep faktisk har funnet sted. At påtalemyndigheten bygget på at det ikke forelå tilstrekkelige bevis i en straffesak, er ikke avgjørende i denne sak. Spesielt i en sak om omsorg for mindreårige barn, kan det hevdes at det overhodet ikke kan tas noen risiko i et slikt forhold...

Vi håpet også å finne ut hvor mange barnefordelingssaker som går for retten hvert år hvor det er påstand om overgrep.

Da vi startet arbeidet, fantes det ikke statistikk over hvor mange slike saker det dreier seg om, heller ikke i hvor mange tilfeller en antatt overgriper fikk omsorgen. Dermed kunne det være lett å avfeie dette som et lite, eksklusivt fenomen. Så vi bestemte oss for selv å finne ut hvor mange saker det dreide seg om.

Hvor mye makt har de sakkyndige psykologene?

I de første casene vi fikk kjennskap til, virket det som om dommerne i svært stor grad lente seg mot sakkyndigrapportene, slik at dommene ble identiske med disse. Vi ville finne ut om dette var mønsteret i disse barnefordelingssakene generelt.

Hvordan kan sakkyndige psykologer la være å ta hensyn til barns dommeravhør eller mistanke om seksuelle overgrep?

Sakkyndig Lis Thorseng er en av dem som har flest slike saker, og var sakkyndig i fem av våre caser. I sine sakkyndigrapporter konkluderte hun påfallende ofte med at det var mor som hadde påvirket barnet til å fortelle for å hevne seg på far, og for å vinne fram i barnefordelingssaken. Disse holdningene fikk avgjørende betydning for utfallet av sakene.

Sakkyndig Thorseng var ikke alene om slike oppfatninger, men mønsteret i hennes saker virket så markant i favør av den overgrepsmistenkte, at vi bestemte oss for å se nærmere på spesielt hennes saker.

Vi bestemte at hovedfokus i vår sak skulle være å sette lys på de sakkyndiges rolle og holdninger, og dokumentere at dette fikk avgjørende betydning i dommene.

BLE PROBLEMSTILLINGEN ENDRET UNDERVEIS?

Antallet barnefordelingssaker hvor det er påstand om seksuelle overgrep, klarte vi å finne noen uker før publisering. Det gjorde at vi kunne være sikre på at dette ikke var noe lite problem, og det ga en styrke i forhold til diskusjonene rundt temaet.

Fordelingen av hvem som fikk omsorgen i disse sakene var det ikke mulig å finne. Alle barnefordelingssaker, uansett grunn til at det bringes inn for retten, registreres statistisk i en gruppe.

Vi beholdt vårt hovedfokus, som var å belyse og rette kritikk mot de sakkyndiges rolle og holdninger i disse sakene. Vi diskuterte også om kritikken kunne vært rettet mot domstolene fordi det formelt er dommeren som avgjør sakene.

Det som kommer tydelig fram i dommene, er imidlertid at det er den sakkyndige rapporten og den sakkyndiges vitnemål i retten er avgjørende for resultatet. Den sakkyndige får også i sitt mandat i oppgave å anbefale hvem av foreldrene som skal ha omsorgen for barnet, og hvor mye samvær den andre av foreldrene skal få.

Ifølge barneadvokat Thea Totland, som har jobbet med mange slike saker, følger dommeren i ni av tisaker den sakkyndiges anbefaling.

Vi tok også med oss videre i arbeidet at det i forarbeidene til barneloven, Ot.prp. nr. 103 (2004 og 2005) slås fast at i bare en av ti barnefordelingssaker hvor det er påstand om overgrep, legger dommeren til grunn at overgrep er skjedd.

I begynnelsen av juni ble det i tillegg til hovedsaken i VG Helg, også bestemt at VG i ville arrangere en debatt om dette temaet på Litteraturhuset i Oslo den 24. september.

7. juni leverte vi tekst til Litteraturhusets høstprogram:

«Hvem beskytter de minste? - debatt om barns rettsvern i Norge.»

HVA ER NYTT?

Hva som skjer i norske rettssaler i barnefordelingssaker hvor det er påstand om overgrep, er ikke tidligere omtalt i pressen. Det er skrevet en del faglitteratur omkring temaet, men ingen har sett på dette samlet med fokus på hvorfor disse barnefordelingssakene risikerer å få de resultatene vi så i våre historier.

Ingen hadde grepet fatt i de sakkyndiges rolle i slike saker.

Problematikken er interessant i et samfunnsmessig perspektiv: Er det virkelig stor risiko for selv å bli mistenkeliggjort og straffet hvis man gjør det man er forpliktet til - å melde fra ved mistanke om overgrep?

Og: Risikerer overgrepsutsatte barn å havne hos sin overgriper hvis de tør å si fra om hva de har opplevd?

BARNA SOM IKKE BLIR TRODD

Barnefordelingssakene foregår bak lukkede dører, og barns mangel på rettssikkerhet i forhold til overgrep i slike saker har vært lite kjent for andre enn de som selv har vært involvert.

Vi ønsket å starte en samfunnsdebatt om disse spørsmålene.

ORGANISERING AV ARBEIDET

Arbeidsoppgavene ble delt naturlig mellom oss. Wenche hadde i lang tid hatt tett kontakt med de berørte mødrene, så det var naturlig at hun opprettholdt hovedkontakten med disse kildene. Det var også hun som gjennomførte intervjuene med de fleste fagkildene. Therese, som kjenner best til VGs kjøreregler og VG Helgs fortellerteknikker, tok hovedansvaret for utskrivningen av saken og de etiske problemstillingene. De viktigste kildene intervjuet vi begge.

Kildearbeidet og researchen til denne saken har foregått i to og et halvt år, men arbeidet med utformingen av det som skulle bli hovedsak i VG Helg, tre oppfølgingssaker og debattmøte på Litteraturhuset har foregått fra april til september 2013. Mot slutten av denne perioden hadde Wenche VG i Akersgata som kontorbase.

Vi bestemte allerede før sommeren at publiseringsdato skal være 21. september. Dette fordi Litteraturhuset tidlig setter opp sitt høstprogram, og vi fikk møtedato der 24. september. Therese laget en plan for publisering og tekst til Litteraturhusets program.

Wenche og fotograf Annemor Larsen laget video med en av casene til presentasjon på Litteraturhuset.

METODER OG KILDEBRUK

Saken skulle få bred dekning i VG Helg, med oppfølgingssaker i hovedavisen og på nett, på grunn av det oppsiktsvekkende temaet og fordi det var nødvendig å gi leserne et større bilde, blant annet utdrag av barnas dommeravhør, sakkyndigrapporter, dommer, fakta og forskning og intervjuer med fagpersoner, advokater, dommere og mødrene. Hovedjobben her har vært intervjuer med caser og deres advokater og gjennomgang av dokumenter, og i noen tilfeller samtaler med andre kilder som behandlende psykologer, slektninger eller støttespillere.

Hvor sikre kan vi være på at det faktisk dreier seg om overgrep? Det er selvsagt umulig å gardere seg 100 prosent mot ubegrunnede påstander. Men ved å sette oss grundig inn i de ulike sakene og lese dommer, dommeravhør og sakkyndigrapporter, samt se videoopptak og høre lydopptak av barn som forteller, ville vi ha et bedre grunnlag for å gjøre oss opp en selvstendig oppfatning om hva barna hadde vært utsatt for.

I denne rapporten kaller vi overgriper for far, og motparten for mor, men vi er klar over at forholdet kan være omvendt. I 10 prosent av tilfeller hvor det er snakk om incest, er overgriperen en kvinne.

● Kilder:

Fordi vi mottok mange reaksjoner underveis i arbeidet om at dette virker «for utrolig til å være sant», mente vi det var riktig å synliggjøre en god del av kildene i teksten.

BARNA SOM IKKE BLIR TRODD

En viktig kilde var advokat Thea Totland, som har vært mors advokat i en rekke slike saker. Wenche hadde før samarbeidet med VG også kontakt med Inga Marte Thorkildsen, som på det tidspunkt var stortingsrepresentant og initiativtager til Barnehusene. Hun kjente temaet og et par av de aktuelle sakene.

Vi intervjuet også mange fagpersoner, for å ha et bredt kildegrunnlag:

Svein Mossige psykolog og forsker ved Universitetet i Oslo, har vært opptatt av temaet fra slutten av 90-tallet. Allerede i 1998 gjorde han en stor undersøkelse som viste at mødre som lurte på om barnet er utsatt for overgrep, er motivert av bekymring for barnet. Undersøkelsen viste at det ikke var grunn til å tro at mødrene gjorde dette for å hevne seg på far.

Hans doktoravhandling og forskning i 2007 og 2010 viste at fem prosent av alle norske barn er utsatt for vedvarende seksuelle overgrep fra nær familie. Det betyr ett barn i hver skoleklasse.

Hvis denne kunnskapen var kjent, ville domstolene og de sakkyndiges holdninger kanskje vært annerledes enn den vi kunne se ut fra vårt materiale.

Åse Langballe, spesialpedagog og forsker ved Nasjonalt senter mot vold og traumatisk stress har skrevet en doktoravhandling som nå brukes som mal når politiet gjør dommeravhør av barn i forbindelse med påstander om seksuelle overgrep.

Langballe er den som har mest erfaring i Norge når det gjelder hvordan barn forteller og hvordan barns forklaringer kan forstås. Men hun blir av og til overrasket over rettsapparatet.

- Jeg har skrevet uttalelser til retten hvor jeg påpeker at barnas fortelling i detalj beskriver hva som er skjedd. Men dommeren har ikke tatt hensyn til det, forteller Langballe. **- Hva hjelper det at vi utvikler holdbare metoder og skolerer de som snakker med barna, hvis barnas bevis ikke har noen verdi?**

Grethe Dyb, psykolog og forsker ved Nasjonalt senter mot vold og traumatisk stress. Telefonsamtale. Har i media fortalt hva det gjør med barn å bli utsatt for overgrep.

Ståle Pallesen, professor i psykologi ved Universitetet i Bergen, publiserte i 2011 en stor undersøkelse om norske barn og incest (LISA-undersøkelsen). Den viste at 59 prosent av norske barn som var utsatt for incest, var under seks år.

Det var til da ukjent at små barn var dem som var mest utsatt for seksuelle overgrep.

Harald Bækkelund, psykolog og styremedlem i Støttesenter mot Incest i Oslo. Telefonsamtale og mailutveksling.

Grethe Nordhelle, psykolog, advokat og mekler. Hun har vært opptatt av overgriperens manipulasjon i barnefordelingssaker. Et helt kapittel i hennes bok "Manipulasjon" fra 2009 handler om dette. Dette ble tydelig når man leste sakkyndigrapportene.

Kristin Skjorten, forsker og kriminolog ved Nasjonalt senter mot vold og traumatisk stress, hadde sett på dommene fra barnefordelingssaker gjennom tre år: «Samlivsbrudd og barnefordeling» 2005. Undersøkelsen gjaldt fast bosted. Den viste at i tingretten fikk far omsorgen i 54,3 av tilfellene, mens mor fikk 39,5 prosent. I lagmannsretten fikk far omsorgen i 44,2 prosent av tilfellene, mor fikk omsorg i 48,8 prosent av tilfellene. Dette gjaldt for alle typer barnefordelingssaker.

BARNA SOM IKKE BLIR TRODD

Hennes forskning viste også at det i en firedel av sakene var påstand om seksuelle overgrep.

Ved hjelp av Kristin Skjørten's forskning kunne vi regne oss frem til tallet vi hadde satt oss som mål å finne: I hvor mange barnefordelingssaker som kommer opp for retten hvert år, er det påstand om overgrep?

Beregningen er basert på tall fra Domstoladministrasjonen over det totale antall saker etter barneloven (barnefordelingssaker) de siste tre årene.

2010 var det 2690 saker,

2011 var det 2712 saker

2012 var det 2622 saker.

Vi gikk ut fra et gjennomsnittstall på 2700 saker i året. 80 prosent av disse forlikes. Resten, 540, går til hovedforhandlinger. I følge Skjørten's forskning inneholder en firedel av dem påstand om overgrep. Dette tilsvarer 130 slike saker i året.

Vi presenterte beregningen for Skjørten, som gikk god for denne. Tallet, som ikke har vært offentliggjort tidligere, ble også testet på flere fagfolk.

Vi var også på et tidlig tidspunkt i kontakt med politiet for å få ut aktuell statistikk. Det viste seg at 76 prosent av alle incestanmeldelser blir henlagt, de aller fleste på grunn av bevisets stilling. Bare 12 prosent av anmeldte incestsaker ender med dom og straff.

Oslo Tingrett, som har de aller fleste barnefordelingssaker, eller saker etter Barneloven, skiller ikke på typer barnefordelingssaker i sin statistikk.

Vi ønsket å balansere inntrykket, og slippe til dem som mener det er stor grad av manipulasjon i sakene, men bortsett fra advokater, var det utfordrende å finne troverdige kilder fra «den andre siden». Et klart flertall av forskere innen dette feltet mente teorien om PAS er uforsvarlig å bruke.

Selv om kritikken i denne saken ikke rettet seg mot overgriperne/fedrene, hadde vi også kontakt med Familiestiftelsen og gjorde intervju med Foreningen 2Foreldre for å få deres synspunkter. De har tradisjonelt støttet fedre i disse sakene, og mente at mødre oftest fikk omsorg for barna (noe som ikke stemte, Kristin Skjørten 2005).

Den sakkyndige rapporten

Det ble fort klart at den sakkyndige psykolograpporten hadde hatt avgjørende betydning for utfallet av de sakene vi så på. Sammen med dommene har sakkyndigrapportene vært vårt viktigste kildemateriale.

Mandatet i sakene er at den sakkyndige skal gi råd om hvem av foreldrene som skal ha fast omsorg og hvor mye samvær den andre skal ha med barnet.

Det var naturlig å vinkle særlig på en av psykologene, Lis Thorseng. Hun hadde vært sakkyndig i fem av våre saker. Det krevde tilsvarende fra henne. Therese prøvde å få til et intervju med henne, men Thorseng avslo forespørselen. Vi sendte teksten som omhandlet henne, slik at hun skulle få adgang til å svare. Da fikk vi til slutt svar per mail. Vi gjenga dette svaret på trykk, samt Thorsengs uttalelser i sakkyndigrapporter.

Rapportene danner et tydelig mønster. Her er noen eksempler:

... Ut fra en barnefaglig vurdering av en video er det mulig at barnets reaksjoner er skapt av mors væremåte. Den sakkyndige innrømmer: **...Undertegnede har ikke møtt moren eller barnet.**

BARNA SOM IKKE BLIR TRODD

...Mor har traumatisert barna ved å få dem til å tro at de har vært utsatt for overgrep og skapt fiendtlighet overfor far.

I en av sakene anbefaler Thorseng at barnet bør bo hos mor. I ankesaken i lagmannsretten forandrer hun mening, barnet bør flyttes til far. Dette begrunner hun med:

... Mellom tingrettsaken og saken i lagmannsretten har far tatt aktivt kontakt med meg, og framstått som lett å samarbeide med.

I andre saker formulerer andre sakkyndige seg blant annet slik:

...Hadde ikke barnet blitt overført til far ville hun sannsynligvis vokst opp med identitet som incestoffer og med et fremmedgjort syn på far.

...Det er et større problem for barna at de er så vidt utrygge, enn om de hadde vært utsatt for vold eller misbruk av noen.

Rapportene viser lite empati med barna. Fra et samvær med mor hvor hun har vært tilsynsperson, kjører sakkyndig Thorseng barnet tilbake til far. Barnet som er 11 år, og bodd hos mor fram til nå, gråter på veien tilbake, og sier hun vil bo hos mor. Her skriver den sakkyndiges hvordan hun tenker om det:

...Undertegnede skulle gjerne ha imøtekommet hennes ønske om å få mer samvær med mor. Fire ganger i året av to timer er lite. For å kunne øke samværet menes en forutsetning å være at mor har endret standpunkt med hensyn til far som mishandler og overgriper.

Rapportene viste også at barns dommeravhør ikke ble tatt hensyn til, og at psykologen her nektet for at overgrep hadde skjedd. I en av sakene hvor Thorseng var sakkyndig finnes et dommeravhør hvor barnet forklarer i detalj om overgrepene. Thorsengs konklusjon er:

...barnet har uttalt seg om seksuelle overgrep på en så detaljert måte at det er vanskelig å se bort fra. Likevel er det mest sannsynlig at barnet ikke har vært utsatt, det er mer sannsynlig at det har vært utsatt for manipulasjon fra mors side. Hun anbefaler at barnet blir overført til far.

Dommeren er enig i hennes anbefaling.

Vi så en klar tendens til at Thorseng tok parti med fedrene. For å være sikre på at inntrykket stemte, bestemte vi oss for å gå gjennom alle søkbare lagmannsrettsdommer fra 2005 til 2012 der det har vært påstand om overgrep - og der Thorseng har vært involvert. Dette var et komplisert arbeid som tok mye tid, så vi fikk verdifull hjelp til søkene av kollega Christine Rian Johannessen. Hun fant at i et flertall av sakene anbefaler Thorseng at far får omsorgen fremfor mor, selv om det i alle disse sakene er far som er beskyldt for overgrep. Et flertall av dommene i disse sakene ender også med denne konklusjonen.

Vi gikk også grundig inn i Lis Thorsengs jobber og hennes bakgrunn, og fant at hun opptrådte med mange hatter i disse sakene:

- Thorseng har oppdrag fra retten hvor hun er sakkyndig eller fagdommer.
- Hun jobber som rådgiver for Barnevernet i saker hvor hun også har vært sakkyndig.
- Hun sitter i Barnesakkyndigkommisjon som skal kvalitetssikre sakkyndigrapportene fra barnevernet.
- Hun har private oppdrag for fedre som er oppe i barnefordelingsaker hvor det er påstand om overgrep.

Thorseng står på offentlig liste fra Barne - og likestillingsdepartementet over sakkyndige psykologer som er kvalifisert til å jobbe med barnefordelingsaker. Vi fant ut at Thorseng ikke har de kvalifikasjonene som er spesifisert i kravene til å stå på denne listen. Blant annet kreves det at man er psykologspesialist, noe hun ikke har.

BARNA SOM IKKE BLIR TRODD

Thorseng er klaget inn til Psykologforeningens fagetiske råd seks ganger. Vi fikk tilgang til tre av klagen. Den ene er ennå ikke ferdigbehandlet i psykologforeningen.

I de to andre mente Fagetisk råd at de fagetiske prinsippene for psykologer var brutt når det gjaldt reglene om "integritet, redelighet og tydelighet". Rådet sier også i forbindelse med den ene av klagen at Thorseng kunne vist større grad av forbehold og vært tydeligere på sin rolle og partiske utgangspunkt. De råder Thorseng til å vise større forsiktighet og ydmykhet hvis hun i framtiden skal vurdere å påta seg lignende oppdrag.

Et punkt i den ene klagen påpeker at Thorseng har gitt ukorrekte opplysninger i politi-avhør ved å oppgi at hun har doktorgrad som gjør henne spesielt kompetent til å vurdere samhandling mellom barn og voksne.

Hun skriver under på avhøret hos politiet.

Vi fikk tak i et ekstrakt av Thorsengs doktorgrad, og fant at hennes doktorgrad omhandler noe helt annet, nemlig barns bruk av preposisjoner i forhold til rom.

Reaksjonene fra Fagetisk råd var kollegial veiledning. Lederen av rådet Giske Holst sa til oss at rådet ikke kan ekskludere eller straffe medlemmer. Det viste seg altså at det å opptre uetisk for en sakkyndig psykolog ikke medfører alvorlige konsekvenser.

Vi fant ut at det vanligvis er den samme sakkyndige psykologen både i tingretten og lagmannsretten. Men i to av de sakene vi hadde tilgang til klarte mor å få oppnevnt en ny sakkyndig for lagmannsretten. De nye sakkyndige var ikke enige med den første. Det førte til at mor, som hadde tapt i tingretten fikk omsorgen i neste instans. I den andre fikk far fortsatt omsorgen, men mor, som ikke hadde fått samvær med barnet sitt i det hele tatt, nå fikk vanlig samvær.

Vi mener det viser at sakkyndigerapporter i betydelig grad er bygget på synsing og ikke på et felles faglig grunnlag.

Både det tidligere barneombudet og det nye ombudet Anne Lindboe har sagt sitt om sakkyndigrollen i barnefordelingsaker gjennom heftet "Barnas stemme stilner i stormen", som kom i 2012. Den retter sterk kritikk mot de sakkyndige og foreslår flere tiltak fra myndighetenes side for å sikre barn rettsvern.

Hva skjer i domstolen?

Vi ville blant annet finne ut hva slags makt de sakkyndige har i domstolen. Det ble gjort intervju med to av dommerne i Oslo tingrett, og telefon/mail intervju med en dommer i Borgarting lagmannsrett.

Hovedinntrykket etter disse samtalene var at de støtter seg til den sakkyndige, og de oppnevner i tillegg også sakkyndige som fagdommere under selve rettsaken.

En av våre kilder hevder at disse sakene ikke er prestisjesaker for dommere. Det er også vanlig at dommerne mangler kompetanse på barnerett og/eller incest. Det kan være grunnen til at de i så stor grad lener seg til de sakkyndige.

De ser ut til å godta forsikringer fra den sakkyndige om at overgrep ikke er skjedd, selv om den sakkyndige i noen tilfelle tar et forbehold. Kombinert med at saken er henlagt av

BARNA SOM IKKE BLIR TRODD

politiet, blir derfor konklusjonen i dommen at det ikke er skjedd overgrep, og at det ikke er fare for nye overgrep.

En annen kilde sier at det virker som om spesielt eldre dommere er svært skeptiske og har stor motstand mot påstander om at det er skjedd seksuelle overgrep.

Vi erfarte også selv at erfarne dommere har fordommer mot påstander om overgrep. En av dem uttalte til oss: - Når mor ser at hun står i ferd med å tape barnefordelingsaken, trekker hun "misbrukskortet".

Flere dommer siterer sakkyndigrapportene i sine begrunnelser. Her fra en dom som viser at dommeren godtar den sakkyndiges rapport:

...den sakkyndige er så sikker som man kan være på at overgrep ikke har funnet sted. Barnets forklaringer må tilskrives falske minner påført ved mors skadelig påvirkning. Den sakkyndige mener mor har traumatisert barnet ved å få det til å tro at de har vært utsatt for overgrep og skapt fiendtlighet overfor far.

Saken ender med at far får omsorgen for barnet, og mor får begrenset samvær.

Ellers kommer det tydelig fram i dommene at retten oppfatter disse sakene som foreldrekonflikter. Dommeravhør av barna ikke blir vektlagt. I en av dommene hvor barnet i dommeravhør forteller detaljert om overgrep, ble disse ikke nevnt i dommen.

Ifølge våre ekspertkilder er det vanlig at små barn bruker andre ord enn voksne om ting de ikke kjenner til. Uttalelser som: ..."pappa slår meg inn i rompa" fra et dommeravhør ble ifølge en kilde som var til stede i retten, karakterisert som løgn, dommeren mente at dette var umulig.

I en annen dom, hvor barnet hadde laget detaljerte og tydelige tegninger av overgrep og vold fra far, ble disse ikke tatt hensyn til, men de ble likevel nevnt og nærmest latterliggjort i dommen.

I en sak ble ingen av vitnene til fordel for mor referert til i dommen.

I de tilfellene hvor omsorgen av et barn ble overført fra mor til far, så vi at mor i flere tilfeller fikk minimalt med samvær, noen så lite som to timer fire ganger i året, og da med tilsyn. En fikk ikke samvær med barnet sitt i det hele tatt. Det dreide seg om barn som hele livet hadde bodd fast hos mor, etter en skilsmisse.

Det virket som det var en slags "straff" fordi hun hadde påstått at barnet var blitt utsatt for overgrep. Med sin anbefaling om begrenset samvær for mor, og samvær med tilsyn mente sakkyndige at mor ikke lenger ville kunne påvirke barnet. Dette argumentet ble uten videre godtatt og formidlet i dommene.

Det ser for oss ut som at samværsretten står sterkt i norske domstoler, sterkere enn beskyttelsen mot overgrep som ligger i barneloven og FNs barnekonvensjon.

I flere av sakene vi hadde tilgang til hadde barnet protestert mot samvær med far, og mor hadde holdt barnet tilbake fra samvær. Dette brukes mot mor i retten, og det ansees at far vil være bedre i stand til å sikre samvær med begge foreldrene.

Om samværsretten står det i siste ledd i §43 i den norske barneloven: «Sabotering av samværsretten kan føre til endring av fast bosted».

BARNA SOM IKKE BLIR TRODD

I en av dommene skriver dommeren:

I de senere årene har domstolene lagt betydelig vekt på hvem av foreldrene som har kunnet gi den størst mulige samlede foreldrekontakt. Dette har ført til avgjørelse med flytting av barn og med derav følgende lignende dramatik som i inneværende sak, jf lagmannsrettsdom LM2006-179408, hvor to søstre på 12 og 8 år ble flyttet til sin far, fordi dette ville sikre best mulig samlet familiekontakt. Dette skjedde på tross av at barna ønsket å bli boende hos sin mor.

Loven sier for øvrig at barn over syv år skal få uttale seg om hvor det vil bo, og når det gjelder barn over tolv skal deres mening tillegges stor vekt.

Vi tror det er flere årsaker til at holdningene er blitt slik blant dommere og sakkyndige. Mange mener Bjugn-saken etterlot en oppfatning om at barn lyver. Her var politiarbeidet i etterkant sterkt kritisert, og det fantes den gang ikke gode metoder for å avhøre barn.

Inntrykkene fra Bjugn-saken brukes til å begrunne dommer som denne:

...Retten slutter seg til psykolog x og psykolog y s vurdering av hvorledes barnets uttalelser har oppstått og gradvis vokst, fra uskyldige bemerkninger til beskrivelser av svært alvorlige overgrep, båret fram av en forventning hos mor og slik at barnet selv til slutt tror at far en overgriper og en farlig person jf. Hva som i ettertid ble avdekket i Bjugn-saken om hvordan en sak kunne vokse i omfang.

Vi fant at teoriene til den amerikanske psykiateren og professoren Richard A. Gardner (død i 2003) fremdeles blir brukt i norsk rettsvesenet og blant sakkyndige. Gardner laget en egen teori om det han mener ofte skjer i barnefordelingssaker hvor det er påstand om overgrep. Nemlig at mor viser hat og fiendtlighet mot far og overfører dette til barnet PAS (Parental Alienation Syndrome), ofte oversatt til norsk som foreldrefiendtlighet. Hans teori er ingen diagnose og er nå forbudt brukt i USA. Her hjemme har barne- og likestillingsdepartementet advart mot bruk av uttrykket i en brosjyre til norske dommere i 2008.

Likevel så vi i dommene at "foreldrefiendtlighet" og "falske minner" fortsatt blir brukt: **...mor vil kunne fortsette å implantere minner ved å gjenta historier slik at etablerte falske minner blir sementert og nye falske minner blir etablert. Retten frykter vider at mor fortsatt vil frata barnet muligheten til kontakt med far og skaper en foreldrefiendtlighet hos ham i forhold til far.**

Et uttrykk som har festnet seg i slike saker, er "falske minner". En retning innen psykologien hevder at det er lett å få en person til og "huske" ting de ikke har opplevd, og at det derfor er mulig for andre å "plante" falske minner i andres hukommelse. Professor Svein Magnussen professor i kognitiv psykolog ved Universitetet i Oslo, er ekspert på vitnepsykologi. Han forklarte i retten i Bjugnsaken at barnas vitnemål kunne tilskrives falske minner.

I 1998 skrev den amerikanske familierapeuten Marilyn McDonald en avhandling om mytene omkring falske beskyldninger om seksuelle overgrep. Hun går gjennom 43 tidligere undersøkelser om temaet, og viser til at falske beskyldninger er meget sjeldne. Hun skriver også at seksuelle overgrep mot barn er sterkt underrapportert

Domstolene har innsett at dommerne må få bedre kompetanse i barnefordelingssaker hvor det er påstand om overgrep, og har det siste året gjennomført tiltak. En av våre oppfølgingsreportasjer viste at de med egne midler og tilskudd fra Barne- og likestillingsdepartementet holder kurs for dommere, med to sakkyndige psykologer, Stig Torsteinson og Judith van dr. Weele, som fagansvarlige.

BARNA SOM IKKE BLIR TRODD

Når det gjelder overgrepssaker, ble Norge i 2011 sterkt kritisert av Forum for barnekonvensjonen, som mente at prinsippet om barnets beste ikke gjaldt i barnefordelingssaker i Norge, og at de som var ansvarlige ikke hadde god nok opplæring til å vurdere hva som var det beste for barnet. Dette forumet skal gjennom tilstandsrapporter fra de landene som har ratifisert FNs barnekonvensjon, overvåke at FNs barnekonvensjon blir overholdt.

Strukturering av teksten

Vi endte til slutt opp med 17 caser. 16 mødre og en far. Hvor mange av casene skulle vi bruke som eksempler i teksten? Vi falt ned på at tre var et passende antall. Ikke flere, for å få med nok beskrivelser av hvert tilfelle, og dermed oppnå den nødvendige nærheten til det enkelte barnet. Ikke færre, så man leseren får en forståelse av at opplevelsene er ulike, men samtidig likner hverandre. Hver eneste av de 16 historiene er sterke og vonde, og kunne vært valgt ut hvis det å berøre hadde vært eneste kriterium.

Da valget falt på «**Nora**» (6), «**Sofie**» (4) og «**Helene**» (12), var det fordi det i disse sakene var sitater fra dommeravhør og vitneutsagn som var konkrete og egnet for en reportasje.

De fleste barn som blir utsatt for overgrep, vil ikke uttale seg til fremmede om det de har opplevd overhodet, fordi de føler skam. Så det er ingen selvfølge at det finnes gode barnesitater gjengitt til en uavhengig tredjeperson. Av hensyn til troverdigheten valgte vi caser der det fantes.

PROBLEMER, SPESIELLE ERFARINGER

● **Etikk:**

Vi var klar over at saken kom til å inneholde mange etiske problemstillinger, spesielt i forhold til identifisering. Vårt hensyn nummer én var å beskytte barna. En litt for detaljert formulering kunne være nok til at barna ble gjenkjent, noe som kunne få alvorlige konsekvenser for barna.

Flere av foreldrene sto midt oppe i pågående barnefordelingssaker og var livredd for at medvirkning til en avisartikkel ville bli brukt mot dem i retten, og dermed skade deres sak og barnet ytterligere. Det fantes sterke barnetegninger, men her måtte vi ta hensyn til at de aktuelle mødrene kunne bli "straffet" hvis de lot oss publisere dem. De stod foran rettsaker hvor disse tegningene lå som vedlegg i saksdokumentene.

Vi hadde flere fotoer av anonyme mødre og detaljbilder fra tomme barnerom, men valgte av hensyn til gjenkjennelsesfaren å bruke illustrasjonsfoto som hovedillustrasjon til saken i stedet.

Også foreldre med avsluttede saker var svært redde for konsekvensene ved gjenkjenning.

Fordi vi ønsket en fortellende journalistikk i denne reportasjen, ble det en utfordrende oppgave å finne balanse i teksten mellom konkrete, beskrivende eksempler av den vanskelige situasjonen som disse barna og foreldrene sto i, og samtidig ivareta en total anonymitet.

BARNA SOM IKKE BLIR TRODD

Vi endte med å bruke noen beskrivelser fra foreldrekilder, noen vitnebeskrivelser, men særlig utdrag fra dommeravhør av barna. Det siste ble vektlagt spesielt fordi det kommer fra barna selv og fremsatt til en offentlig person, og fremstår dermed mer objektiv mot argumentene om foreldrepåvirkning.

Vi var klar over at de som hadde vært direkte involvert i saken eller rettsprosessene kunne kjenne disse igjen. Flere av sakene var også svært like, og det vi beskrev fra en sak, kunne også gjelde for andre saker.

Anonymitet måtte også gjelde for de antatte overgriperne. De fleste av disse hadde vært anmeldt for incest. Men sakene var henlagt av politiet på grunn av bevisets stilling, det vil si at politiet verken hadde videoopptak eller vitner til hendelsene. Politiet henlegger 76 prosent av disse sakene.

● Vi måtte også ta stilling til om den sakkyndige psykologen vi fokuserte mest på skulle identifiseres. Etter inngående diskusjoner med utgavesjef Svein Kjølberg, magasinredaktør Jane Thronsen og sjefredaktør Torry Pedersen, ble konklusjonen at det var grunnlag for navngivelse. Psykologen har drevet sin praksis som psykolog og sakkyndig i et privat firma med millionomsetning - og har åpenbart hatt en avgjørende rolle i en lang rekke saker som uansett utfall har skjebnebestemmende konsekvenser for de involverte. Dette gjør det legitimt å rette et kritisk søkelys mot hennes virksomhet. Det ble ikke funnet spesielle grunner som skulle tilsa anonymisering. Det viste seg vanskelig å finne bilder av psykologen da hun ikke selv ønsket å stille opp til fotografering. Verken søk på nettet eller henvendelser hos Psykologforeningen, tidligere studiesteder og arbeidsgivere førte frem til et fotografi av den mediesky psykologen.

● **Truende advokat**

Vi tok kontakt med advokat Mette Yvonne Larsen, som har representert flere fedre i slike saker. Vi fortalte om saken og vinklingen, og hun ga intervju på telefonen til Wenche som da satt på en flyplass. Wenche ringte Therese i Oslo og ga et referat av intervjuet. Therese skrev det ned, og sendte over til Larsen, som godkjente det. Etter publisering reagerte hun fordi hun påsto at den store saken VG Helg-reportasjen omtale, var "hennes" sak, hun avslørte også navnene på sin klient og motparten i "hennes" sak. Hun mente dermed at hun hadde krav på tilsvar. Hun tok også direkte kontakt med sjefredaktør Torry Pedersen, som ikke kunne se at noen av de tre casene var gjenkjennelige for vanlige lesere.

● **Mediesky dommere**

Det viste seg vanskelig å få en dommer med i panelet til debatten på Litteraturhuset. Begrunnelsen fra de fleste var at de ikke ønsket å si noe om sin holdning til disse sakene. Det kunne gjøre det vanskelig for dem å jobbe med dem senere.

En dommer i lagmannsretten var villig til å delta, men han var bortreist på dette tidspunkt. Etter mange frustrerende telefoner rundt, hvor de fleste sa tvert nei, tok vi kontakt med Domstoladministrasjonen. De anbefalte en dommer som sa seg villig til å delta. Vedkommende hadde vært bortreist en stund, og det passet egentlig dårlig for vedkommende å reise til Oslo for å være med på debatten. Det kom også fram at vedkommende ikke hadde jobbet så mye med de sakene vi ville belyse.

● **Andre redaksjoner**

Wenche erfarte før samarbeidet med VG at flere redaksjoner kviet seg for å ta i dette stoffområdet. Hun forsøkte først å selge det inn til Dagens Næringsliv, hvor hun skulle jobbe som frilanser, men de syntes dette var vanskelig, og at det ikke passet inn i deres konsepter.

BARNA SOM IKKE BLIR TRODD

Svaret var også negativt i Dagbladet og Aftenposten.

Begrunnelsene hun fikk, var at motparten måtte få komme til orde. Et annet argument var at de ikke hadde råd til å kjøpe frilansstoff.

Høsten 2011 sendte hun en tekst til Klassekampen. De ville gjerne ha stoffet, men da måtte det kuttes til det halve. De anbefalte Magasinet Plot.

Plot tente på saken og ville ha den, uavkortet i sitt februarnummer 2012. Men da redaktøren så at det på det tidspunktet de skulle publisere var det 20 år siden den hovedmistenkte i Bjugn-saken Ulf Hammeren ble suspendert fra stillingen sin, ønsket redaktør Knut Gjersteth Olsen å vinkle saken på «arven etter Bjugn», med reportasje fra Bjugn og intervju med Hammeren. Fokuset ble å vise hvorfor holdningene var som de var i disse sakene.

Bjugn-delen var det dominerende element i denne artikkelen og Wenche syntes hennes utgangspunkt «forsvant» litt i denne vinkelen.

Brennpunkt, hvor Wenche tidligere har vært ansatt, ba Wenche om å lage et programforslag til dem. Men programforslaget ble liggende i Brennpunkt i ett år. De ville gjerne ha det "på is". De hadde også et pålegg om å bruke egne ansatte i stedet for frilansere.

KONSEKVENSER AV JOURNALISTIKKEN

Etter artikkelen mottok vi enorm respons fra leserne, i form av telefoner, sms-er og mailer. Et flertall fra vanlige lesere som var rystet over det de hadde lest og satte pris på at vi belyste dette ukjente temaet. Vi fikk også henvendelser fra cirka 10 foreldre som fortalte at de hadde opplevd det samme som våre caser og som uttrykte takknemlighet for at temaet ble satt på dagsorden. Vi fikk også tilgang til dokumentene i ytterligere to barnefordelingssaker som hadde gått for retten. Her dreiet det seg ikke om overgrep mot barna, men vold mot mor. I den ene av dem var Lis Thorseng sakkyndig. Også dette materialet understøtter den tendensen som går igjen i barnefordelingssaker hvor det er påstand om overgrep, nemlig at mor mistenkeliggjøres og far omtales i positive ordlag.

Mange lesere ga uttrykk for at de ønsket å «gjøre noe» for de omtalte barna. Den mest konkrete var Anne M. Idland, som startet organisasjonen Gledessprederne, med hovedmål å samle inn penger til nye rettssaker for barna og jobbe for å få flere sakkyndige i sakene, samt pushe politikerne til å heve kompetansen til både dommere og sakkyndige. Hun ønsker også å innføre en årlig «Barnas Dag», i første omgang i form av en stor gratiskonsert i Stavanger sommeren 2014.

Barneombudet, tidligere barneminister Inga Marte Thorkildsen og Ole Texmo fra Forum for menn og omsorg hadde i etterkant av saken kronikker på trykk i VG.

På Litteraturhuset ble det fullt hus, og en ekstra sal måtte tas i bruk. Debatten ble streamet direkte på VGTV, og debattleder var VG Helgs utgavesjef Marte Spurkland. Debatten ble vellykket, med høy temperatur, men på et saklig nivå.

Barneombud Anne Lindboe lovet fra scenen under debatten at hun ville ta tak i problematikken ved å arrangere en rundbordskonferanse med ansvarlige politikere. Barneombudet sier til VG nå i januar at temaet fremdeles er viktig og at de ønsker å følge opp dette, men at det foreløpig ikke er konkrete planer på agendaen til barneombudet.

Saken og debatten kom opp midt i perioden med regjeringsskiftet. Et uheldig tidspunkt

BARNA SOM IKKE BLIR TRODD

når det gjaldt å få de nye regjeringspartiene i tale, både til selve saken og til debatten på Litteraturhuset. Inga Marte Thorkildsen er den enkeltpolitikeren som har vist størst engasjement rundt dette temaet, men hun gikk på dette tidspunkt av som barne- og likestillingsminister.

Ved henvendelse til den nye Barne- og likestillingsministeren nå i januar er svaret at ministeren ikke ønsker å kommentere dette temaet overfor VG, med mindre det kommer en konkret intervjuhenvendelse i forbindelse med en artikkel eller et arrangement.

AVSLUTNING

Vår konklusjon er at flere sakkyndige psykologer påfallende ofte konkluderer med at mødre manipulerer barn til å fortelle om overgrep for å skade/ta hevn på eksmannen.

Vårt inntrykk er at norske dommere mangler kompetanse om barnerett og om overgrep og vold.

Dommerne er vant til å støtte seg til de sakkyndige i disse sakene, slik at det er psykologene som i praksis avgjør utfallet av sakene.

Samværsretten står i dag sterkere i norske domstoler enn Barneloven og FNs barnekonvensjon som skal beskytte barn mot mulige overgrep.

Barn blir ikke hørt i norske domstoler, det gjør at incestutsatte risikerer å bli rettsløse.

Mødre som melder om incest, og forsøker å beskytte barna sine risikerer å bli mistenkliggjort, nærmest kriminalisert. De risikerer straff for det ved å miste omsorg for barnet og ved å bli idømt minimalt med samvær.

Oslo
16. januar 2014

Therese Ridar

VEDLEGG:

VG Helg, 21. september 2013.

VG, 22. september 2013.

VG, 23. september 2013.

VG nett, 21 september 2013.

<http://www.vg.no/nyheter/meninger/artikkel.php?artid=10135537>

VERDENS GANG DOKUMENT

DET DOBLE SVIKET

16 mødre og en far meldte fra om at barna deres ble utsatt for vold eller overgrep. Den sakkyndige trodde ikke på dem. Slik ble 17 barn sendt til sin påståtte overgriper.

TEKST: THERESE RIDAR OG WENCHE LIE GLÆVER
FOTO: JØRGEN BRAASTAD OG KARIN BEATE NØSTERUD
ALLE BILDENE ER ILLUSTRASJONSFOTO

Hva gjør du som mor hvis barnet ditt hyler av frykt når hun skal til pappa? Når du oppdager et blåmerke på hvert kinn, som er vanlig når små barn blir tvunget til oralsex? Hvorfor begynner gutten å brette seg ved synet av yoghurt? Hva betyr det når hun forteller at pappa spruter muggen ost på magen hennes? Hva gjør du når barnet sier at pappa puttet tissen inn?

Du vil si fra. Oppsøke hjelp. Det er ikke bare en naturlig reaksjon å beskytte barnet sitt. Det er også en plikt. Alle som har mistanke om at et barn blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep, skal melde sin bekymring til barnevernet.

Foreldrene VG Helg har snakket med, trodde alle de gjorde det eneste riktige. De er 16 mødre og en far som har smurt matpakker og kjørt til fotballtreninger. Som har lekt, trøstet og sunget god natt-sanger. De er foreldre med jobber som lærer, sykepleier, jurist, økonom, barnevernspedagog, frisør, forskolelærer og samfunnsviter. 17 forskjellige foreldre som bor ulike steder i landet. Det de har felles, er at de mistenkte den andre forelderen for vold eller overgrep. Og meldte fra.

Så ble alt snudd. Disse foreldrene ble ikke trodd. 13 av dem ble dømt til å miste omsorgen. Et flertall av barna ble flyttet til den personen som angivelig har mishandlet dem.

Hvordan kan dette skje?

«**NORA**» ER SEKS ÅR og på helgebese hos pappa. Om kvelden, etter at hun har sovnet, skal han ha kommet inn på rommet hennes. Hun våkner da han setter seg over henne i sengen, forteller Nora til politiet senere. Kjenner at det er vondt der nede.

VG Helg har lest avhøret der Nora i detalj forteller hva pappa gjorde med henne.

«Jeg kjente at det var veldig, veldig, veldig, veldig, veldig, veldig vondt».

På dette tidspunktet stoler jenta fortsatt på noen voksne. Hun tror at alt det fryktelige endelig skal ta slutt. Og snakker videre til avhører:

«Pappa satt sånn, satt på knærne. Han satt oppå meg sånn».

Politiet: «Var tissen hans langt inn i tissen din?»

Nora: «Ja, veldig langt, han puttet den veldig, halvparten av tissen sin inn».

Politiet: «Hvordan vet du at det var halvparten?»

Nora: «På grunn av at jeg så at det var halvparten. Han var redd den skulle sitte fast».

Politiet: «Hvordan vet du det da?»

Nora: «På grunn av at han så veldig redd ut. Han gjorde det inn og ut. Fort».

I NORGE ER DET hvert år cirka 2700 foreldrepar som ikke klarer å bli enige om fordelingen av barna etter samlivsbrudd. 80 prosent av dem kommer likevel til et forlik. 540 par er så uenige at de havner i retten.

1 Barneombud Anne Lindboe. 2 Advokat Thea Totland. 3 Psykolog Espen Walstad. 4 Advokat Mette Yvonne Larsen.

Hvor mange av disse rettssakene det er påstand om incest i, har ikke vært offentliggjort tidligere. Det dreier seg om 130 saker årlig, ifølge domstolsadministrasjonen. Altså hver fjerde av barnefordelingssakene. Antall rammede barn er høyere fordi det i noen saker dreier seg om flere søsken.

Barnefordelingssaker behandles bak lukkede dører, og det som skjer bak dem har hittil vært lite kjent. VG Helg har gått inn i 17 av disse sakene, og fulgt noen av dem i over to år. Et tydelig mønster har tegnet seg:

- » Det barna sier, blir sjelden lagt vekt på.
- » Hvem som blir utpekt som sakkyndig kan ha avgjørende betydning for utfallet av saken.
- » Mistanker om incest blir ofte avvist som falske anklager, og den ene forelderen beskyldt for å plante overgrepshistorier i hodet på barna sine.

– **DET MÅ SKJE EN** kompetanseheving hos sakkyndige psykologer i saker som gjelder barn, sier barneombud Anne Lindboe.

Oppgaven til den sakkyndige er oftest å anbefale retten hvem av foreldrene som skal få omsorgen for barnet, og hvor mye samvær den andre av foreldrene skal ha.

Over flere år har Barneombudet mottatt klager fra foreldre, advokater, fagfolk og fra barn selv om at enkelte sakkyndige viser dårlig dømmekraft i sine rapporter til retten. Mange peker på at den sakkyndige ikke snakker skikkelig med barnet eller tar hensyn til det barnet forteller. Noen skriver sin rapport uten å ha snakket med barnet overhodet.

– De er ofte opptatt av om barnet lyver eller ikke, men det er feil fokus, mener Lindboe.

– Det barnet sier, kan virke fantasifullt, men man må bruke tid til å komme til bunns i hva han eller hun egentlig snakker om. Det hjelper ikke med kunnskap om vold og overgrep hvis man ikke har tid til å lytte til barna.

I dag kan en dommer utnevne hvem han vil som sakkyndig. Men det finnes en liste fra Barne- og likestil-

lingsdepartementet med 235 sakkyndige psykologer som er kurset for å jobbe med slike saker.

– Hvis den sakkyndige viser dårlig vurderingsevne, bør vedkommende kunne strykes fra den listen, mener barneombudet.

Hos dommerne kreves ingen spesialkompetanse om barnerett. «Fagpersonen» dommerne ofte lener seg til, er den sakkyndige psykologen. I mindre enn 10 prosent av tilfellene kommer dommerne frem til et annet resultat enn hva den sakkyndige anbefaler, i følge en masteroppgave fra Universitetet i Oslo i 2009.

ALLEREDE DA NORA VAR FEM ÅR, fortalte hun en psykolog om hva pappa skulle ha gjort med henne. Ifølge rettsboken sa hun at far «pumpet magen hennes» etter at hun hadde lagt seg til å sove. Og at pappa hadde tatt «muggen ost» i fjeset hennes og laget «hull i kroppen». «Han skulle putte muggen ost inni hullet».

Året etter uttaler hun seg altså i dommeravhør om de påståtte overgrepene.

«**Avhørene er såpass detaljerte at de er vanskelig å se bort fra**», skriver den sakkyndige psykologen i sin rapport til tingretten. Hun tror likevel ikke at faren til Nora kan ha gjort noe slikt. Hun råder under tvil om at jenta bør bo hos moren fordi Nora er så knyttet til henne. Nora blir dermed boende hos mor, men faren anker. Da partene møtes i lagmannsretten, har den sakkyndige endret mening: Selv om Nora sier hun vil bo hos moren, bør hun flyttes til far. Blant begrunnelsene er at far aktivt har tatt kontakt med den sakkyndige etter tingrettsdommen:

«Han har fremstått som lett å samarbeide med. Det har vært atskillig vanskeligere å komme i kontakt med mor».

Hun fremhever fars egenskaper i særdeles positive ordelag i sin rapport:

«Han er i stand til å formidle et positivt bilde av moren», «Han er imponerende nok villig til å formidle hennes kultur».

Etter hvert forteller Nora mer. Hendelsene og detaljene blir flere. Dette tolker den sakkyndige som et tegn på at det er moren som har diktet. Dommerne lytter til den sakkyndiges teori og gir faren den daglige omsorgen for barnet.

Moren, som Nora er så knyttet til, skal seksåringen få se fire timer i uken. Under tilsyn.

DEN SAKKYNDIGE PSYKOLOGEN i denne saken er danske Lis Astorp Thorseng (50). Hun har psykologutdanning fra Danmark med norsk godkjenning, og var fra 1995 til 2004 ansatt ved Bredtvedt kompetansesenter som spesialpsykolog. Nå er hun blant de mest brukte sakkyndige psykologene i barnefordelingssaker. Ved forrige ligningsoppgjør stod hun oppført med en inntekt på 1,7 millioner kroner. Hennes rapporter og vitneutagn blir tillagt stor vekt i retten.

Av de 17 barnefordelingssakene VG Helg har gått inn i, har Thorseng vært den sakkyndige i seks. I alle disse mener hun at mor påvirker barna sine til å tenke negativt om far, og at mor dermed er uegnet som omsorgsperson. I fem av sakene er hennes råd at barnet bør flyttes til far.

– Det er en kjent sak for oss som jobber med barnefordelingssaker at enkelte sakkyndige favoriserer far, og Lis Thorseng peker seg spesielt ut blant dem, sier advokat Thea Totland, som har jobbet innenfor dette feltet i 10 år. ➤

«HAN IKKE SKULLE
SA AT JEG SI DET TIL NOEN OG
SÅ SLO HAN»

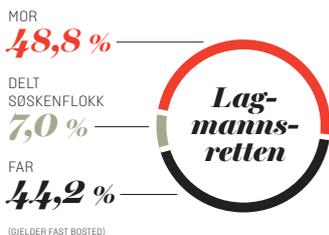
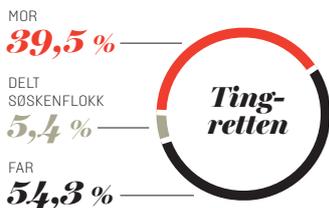
«SOFIE» (6)

ILLUSTRASJONSFOTO

LIK FORDELING

– Det er en myte at mor som regel får omsorgen i barnefordelingssaker, sier forsker Kristin Skjorten. Hennes gjennomgang av rettssaker fra 2005 viser denne fordelingen:

LOVEN

- ▶▶ Barn har rett til å bli hørt i samværsaker (FNs Barnekonvensjon art. 12.)
- ▶▶ Denne retten er styrket i den norske Barneloven (9 31) og ytterligere skjerpet fra 2004. Når barnet har fylt 12 år skal det legges stor vekt på hvor barnet selv ønsker å bo. Barnet har rett til å uttale seg fra det er syv år.
- ▶▶ 1. januar 2014 kommer endringer i Barneloven som skal gi barn bedre beskyttelse. Da skal det fra syv års alder vektlegges hvor barnet selv ønsker å bo.
- ▶▶ I 2006 kom avvergingsplikten, som skal beskytte barn mot vold og overgrep i barnefordelingssaker. Hvis det er mistanke om overgrep, skal barnet ikke flyttes til den antatte overgriperen.
- ▶▶ Bakgrunnen for avvergingsplikten er at samværsretten i dag står så sterkt rettslig og politisk at dette kan gå på bekostning av barnas sikkerhet i forhold til overgrep.

▶▶ I noen saker der mødrene holder fast ved at det har skjedd overgrep, har de fått samvær med barnet to timer, fire ganger i året, og da med en tilsynsperson til stede. Det dreier seg i flere tilfeller om barn som hele livet har bodd hos mor.

At barnet sier at han eller hun vil bo hos mor og er redd for far, er ikke tatt hensyn til. Senest gjaldt dette et barn på 12 år. VG Helg har gått gjennom alle søkbare lagmannsrettsdommer fra 2005 til 2012 der det har vært påstand om overgrep – og der Thorseng har vært involvert. I et flertall av sakene anbefaler Thorseng at far får omsorgen fremfor mor, selv om det i alle disse sakene er far som er beskyldt for overgrep. Et flertall av dommene i disse sakene ender også med denne konklusjonen.

VG HELG KAN OGSÅ AVSLØRE at ukorrekte opplysninger om Thorsengs kompetanse kan ha hatt betydning for utfallet av sak der en far var beskyldt for overgrep mot et barn. Faren hadde engasjert henne som sakkyndig. I et politiavhør med Thorseng, som hun selv har undertegnet referatet fra, heter det at doktorgraden hennes «omhandlet analyse av video som går på samhandling mellom barn og voksne». Det gjør den ikke. Thorsengs danske doktorgrad har tittelen: «Danske og engelske børns tilegnelse av termer for romlige relasjoner», og går ut på at hun har studert fire engelske og to danske barns bruk av preposisjoner når det gjelder deres romoppfatning.

Politiet henla straffesaken – der flere videofilmer av barnet var sentrale bevis – blant annet med henvisning til Thorsengs forklaring. Dette til tross for at politiet mente det var mye som tilsa at barnet snakket sant. Barnet måtte flytte til den personen som barnet gjentatte ganger utpekte som voldsperson og overgriper.

Lis Thorseng har mange roller som går i hverandre:

- ▶▶ Sakkyndig i barnefordelingssaker.
- ▶▶ Meddommer i barnefordelingssaker.
- ▶▶ Sakkyndig for barnevernet.
- ▶▶ Rådgiver for barnevernet i saker hun har vært sakkyndig i.
- ▶▶ Har eget AS for klinisk psykologtjeneste, med seg selv som ansatt.
- ▶▶ Sitter i Barnesakkyndig-kommisjon som skal kvalitetssikre rapporter som brukes i barnevernssaker. Sakene kan ende opp som barnefordelingssaker i retten.

VG Helg kjenner også til at hun har tatt private oppdrag i barnefordelingssaker for foreldre som er anmeldt for seksuelle overgrep, og opptrer som dennes vitne i retten.

Advokat Mette Yvonne Larsen ser ikke på de ulike rollene som noe problem:

– Man har jo ikke flere roller i samme sak. Det problematiske i disse sakene er heller at det er de samme sakkyndige som stadig går igjen, sier hun.

Larsen mener det ikke er uvanlig at foreldre fremsetter påstander om overgrep, selv om det ikke har skjedd. – Det kan helt sikkert være noen overgrepsutsatte barn som ikke beskyttes tilstrekkelig av avgjørelsene i rettsapparatet, men hovedproblemet er når den ene parten bruker et så farlig våpen som påstand om overgrep. Det kan skyldes feiltolkning, men også bevisst manipulasjon fra mor. Noen mødre overfører følelsen av selv å være krenket til barnet og tror at de må beskytte barnet fra far.

Dette er bekymringsfullt og kan gå ut over rettsikkerheten for de barna som faktisk er utsatt, sier Larsen.

Hun har både vært advokat for fedre som har vært beskyldt for incest, men også representert bekymrede mødre.

– Ofte trengs bare en fornuftig dialog for at de skal forstå at det ikke er noen fare for overgrep og at de kan legge bekymringene vekk. Vi advokater har et ansvar for å hjelpe kvinnene til å tenke annerledes.

Lis Thorseng har avslått VG Helgs gjentatte forespørsler om et intervju. Etter å ha lest alt som omhandler henne i denne reportasjen, har hun likevel valgt å sende et tilsvarende e-post (se egen sak til slutt i reportasjen).

Et foto av Lis Thorseng har vist seg umulig å oppdrive.

– DET ER ET UVIRKELIG MAREITT, sier Noras mor til VG Helg.

En gang var hun en forelsket kvinne med håp og drømmer om hvordan livet med barn skulle bli. Så ble det dette.

Etter at Nora ble flyttet til faren, fortalte jenta en sosiallærer om nye overgrep. Skolen sendte jenta til barnevernet, som innkalte faren hennes til et møte.

Faren viste til dommen om mors manipulasjon. Etter det har moren fått enda mindre samvær: En time i måneden.

De andre timene er det vond stillhet. På det tomme barnerommet, der lekene ikke blir lekt med og sengen ikke lenger blir sovet i. Savnet er fryktelig, men det verste er tanken på at datteren kanskje blir voldtatt i dette øyeblikket. Og hun kan ikke gjøre noe for å hindre det.

– Mennerker som blir torturert, kommer til en fri verden hvis de klarer å unnsilpe. Men dette er umulig å rømme fra, sier Noras mor.

– Det er ingen steder å få hjelp. Ikke engang barnevernet er på barnas lag. Når det offentlige Norge er vår fiende, så er det ikke håp.

Hvilke problemer Nora selv sliter med, er det ingen andre enn hun som vet. For Nora stoler ikke lenger på voksne, og har nesten sluttet å fortelle. To år etter at hun ble flyttet til faren, sier hun likevel til barnevernet at hun er utsatt for nye overgrep. Igjen ber hun om å få bo hos moren, men barnevernet sier nei. Institusjon er eneste alternativ.

– Da vil jeg heller det, sier Nora.

Hun blir dermed flyttet til en institusjon, men etter noen måneder flyttes hun videre til en mann i farens nettverk.

I dag er hun 10 år og bor igjen hos faren.

FLERE SAKKYNDIGE deler Lis Thorsengs syn om at foreldre gjerne påvirker barna sine og gir dem «falske minner».

Sakkyndig Eva Steinbakk: «Problemet er at mor fremstiller far som en overgriper og faren er overhengende for at hun før eller siden vil få barnet til å tro at hun er et incestoffer».

Sakkyndig Arild R. Olsen: «mor har valgt å utsette datteren for underlivsundersøkelse, politiavhør og stadige utredninger. Dette kan (...) være en del av en strategi for å ramme far».

Sakkyndig Kjell G. Johansen: «det er lite sannsynlig at far har begått slike overgrep mot barna som mor beskriver. Handlingene hun beskylder ham for er hensynsløse og brutale».

«DET VAR VELDIG, VELDIG, VELDIG, VELDIG, VELDIG, VELDIG, VELDIG VOND»»

«NORA» (6)

ILLUSTRASJONSFOTO

(Utdrag fra dommer og sakkyndigrapporter)

– Vi sakkyndige har ofte større innflytelse enn vi ønsker, hevder psykolog Espen Walstad. Han står selv på listen over psykologer som er godkjent for å jobbe med barnelovsaker.

– Egentlig burde ikke en sakkyndig bli pålagt å vurdere hvem av foreldrene som skal ha samvær og omsorg. Dette er et juridisk spørsmål, og her går psykologen inn på jussens område, mener han.

Walstad sier det er en utbredt oppfatning blant psykologene at mor oftest er den beste omsorgspersonen for barn under to år. Dette gjelder spesielt så lenge barnet blir ammet.

– Fra barnet er to år stiller foreldrene likt, forutsatt at de har en like god relasjon til barnet.

– **Ut fra de sakkyndigrapportene VG Helg har, kan det virke som det er mye synsing?**

– Ja, vi kommer ikke bort fra at det er elementer av synsing. Det er en sårbar jobb. Vi kommer veldig tett inn på dem det gjelder og samtidig sitter vi med egen håndbagasje. Det betyr et enormt press å jobbe med slike saker.

Walstad leder styringsgruppen for utdanningsprogrammet til psykologer som skal jobbe med barnelovsaker. Han ser at kurset har svakheter.

– Det er for lite veiledning og for lite praksis. Men det arbeides for tiden med videreutvikling av utdanningsprogrammet.

Selv om den sakkyndige bare skal gi anbefalinger, er det flere som konkluderer i sine rapporter:

«Barnet flyttes til far».

– Ifølge menneskerettighetskonvensjonen har alle «krav på en rettferdig rettergang». Men når en barne-

fordelingssak blir avgjort i sakkyndigrapporten for man har hørt bevisene i retten, da har vi alt annet enn en rettferdig rettergang, mener advokat Thea Totland. Hun understreker at hun kjemper barnas sak, ikke mødrenes.

– Det finnes naturligvis også kvinner som begår vold og overgrep mot barn. I de tilfellene oppleves disse prosessene naturligvis like ille for fedrene, sier hun.

– **NEEEEE!!! JEG VIL IKKE!**

«Sofie» (4) klammer seg fast til trappegelenderet hjemme hos mamma. Hun skal på helgebek til pappa, men nekter å slippe. Mamma må bruke krefter for å løse grepet, så hun kan kjøre den gråtende datteren til eksmannen.

Allerede før de flyttet fra hverandre, hadde moren en dårlig følelse om at noe var veldig galt. Sofie hadde blåmerker ved skrittet og i ansiktet som ingen kunne forklare hvor kom fra. Når hun måtte gape opp hos tannlegen, begynte hun å brekke seg. Etter samlivsbruddet kunne hun ligge sutrende på gulvet i timevis etter besøk hos pappa. VG Helg har sett opptak der jenta ligger apatisk og stirrer ut i luften. Og hørt hennes ville prøver for samværene.

Etter hvert begynner hun å fortelle. At pappa puttet tissen inn. At det var vondt. Det er ikke bare mamma som får høre dette. Fireåringen gjentar det i dommeravhør.

Da Sofies foreldre møtes i tingretten, mener flere vitner at jenta er overgrepsutsatt, blant dem en spesialpsykolog som hadde hatt henne i terapi i over et år. Men mor blir beskyldt for å ha plantet historiene i jentas hode, og det ender med at far får omsorgen.

Dommeravhørene, der Sofie fortalte om overgrep, blir ikke lagt frem i retten i det hele tatt.

VG Helg har spurt dommeren i den aktuelle saken om hvorfor dette ble utelatt, men han vil ikke uttale seg.

– Om man skal legge vekt på dommeravhør, har barnas alder betydning, sier advokat Mette Yvonne Larsen.

– Hvis en dommer ser bort fra dommeravhør, er det fordi han ikke finner grunn til å tro på avhøret. Man kan få barn til å fortelle ting som ikke er sant, såkalt papegoyespråk.

NORGE HAR FORPLIKTET seg til å beskytte barn mot overgrep. Hvis en overgrepstankte ikke tas hensyn til, er det et potensielt lovbrudd. Det kan være i strid med norsk barnelov, Høyesteretts anbefalinger og FNs barnekonvensjon. Likevel pleier retten å overse påstander om overgrep i disse sakene.

I hele ni av ti barnefordelingssaker der det er påstand om seksuelle overgrep fra far, blir det ikke tatt hensyn til disse påstandene i rettsprosessen. Det kom frem da professor Kristin Skjorten gjennomgikk lagmannsrettsdommer fra 1998 til 2000. Far fikk omsorgen for barna i halvparten av disse sakene.

– I 2006 kom det endringer i Barneloven for å gi barn bedre beskyttelse. Men spørsmålet er om dette praktiseres i rettsapparatet, og dette driver jeg forskningsarbeid på nå, sier Kristin Skjorten, som jobber ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Ut fra VG Helgs gjennomgang vektlegger retten i større grad å se på hvem av foreldrene som sikrer barnet best mulig kontakt med begge, enn å finne ut om overgrep faktisk har skjedd.

... «far er den som kan sikre barnet en best mulig samlet foreldrekontakt, og (barnet) bør derfor ha fast bosted hos far». ➤

➤ Sitatet er fra sakkyndigrapporten i en sak der barnet hadde fortalt om overgrep fra far. Psykologen trodde ikke på barnet. Enkelte sakkyndige har uttalt i retten at de mener barn lyver mye. Slike påstander er feilaktige, mener forsker Åse Langballe.

– Vi har ikke noe teoretisk belegg for å si at barn er løgnaktige og dikter opp seksuelle overgrep, eller at barn bevisst lyver mer enn voksne. Men det verserer myter om barn i fagmiljøer som påstår det motsatte, basert på utdatert kunnskap om barn, sier Langballe. Hun jobber ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress og har skrevet doktorgrad om dommeravhør av barn.

– Oppdaterte fagfolk vet i dag at barn, under de rette betingelsene, kan gjenfortelle selvopplevde hendelser av sensitiv karakter meget korrekt, detaljert og nøyaktig.

Hun forteller at særlig små barn snarere holder igjen enn å overdrive når de skal fortelle om overgrep av en nærstående person, og viser til en svensk undersøkelse av 10 barn som var utsatt for seksuelle overgrep. Mannen hadde filmet overgrepene, og 116 videoopptak ble analysert opp mot avhør av barna. Virkeligheten viste seg å være verre enn det barna fortalte om.

– Alder, nærhet til overgriper, trusler og følelser av skyld og skam, og redsel for ikke å bli trodd, spiller en vesentlig rolle for underrapportering av overgrep, sier Åse Langballe.

HVORFOR STÅR EGENLIG barnas troverdighet så svakt i norsk rett i dag?

Bjugn-saken fra 1992 skapte først en holdning i samfunnet, der fedre knapt torde å ha sine egne døtre på fanget. Hele 60 barn og 30 voksne var innblandet, men hverken hovedsiktete Ulf Hammeren eller noen av de andre ble dømt. Feilaktige undersøkelsesmetoder og uprofesjonelle barneavhør gjorde at Bjugn-saken kunne bli så stor, men bildet mange satt igjen med var at barn lett lyver og fantaserer om seksuelle overgrep.

Pendelen hadde snudd. Fra overdrevent fokus på overgrep, til frykt for å mistenke uskyldige menn. 30 personer som først var dømt i ulike overgrepssaker, ble frifunnet da deres saker ble gjenopptatt etter Bjugn-skandalen. Fagfolk anmeldte færre overgrep, og i retten prøvde man å holde seg unna ordene overgrep og incest.

Den amerikanske psykiateren Richard Gardner etablerte diagnosen Parental Alienation Syndrome (PAS). Den beskriver det som skjer når en av foreldrene, vesentlig mor, viser hat og fiendtlighet overfor den andre forelderen og overfører dette til barnet. På norsk kalt foreldrefiendtlighet. Gardners teori er omdiskutert, og bred internasjonal forskning viser at barn sjelden snakker om noe så skamfullt som overgrep hvis det ikke har skjedd.

Nå er PAS-diagnosen forbudt å bruke i USA. Barne- og likestillingsdepartementet har advart mot å bruke den i rettslig sammenheng her hjemme. Likevel gjøres det stadig – under ulike betegnelser:

«... barnet utvikler såkalt «foreldrefiendtlighetssyndrom» – barnet tar sterk avstand fra den ene av foreldrene for å kunne leve i noenlunde harmoni med hovedomsorgs-giver».

(Sitat fra en av sakkyndigrapportene til Lis Thorseng) Foreldrefiendtlighet finnes, mener psykolog Espen Walstad:

– Man kan se i noen saker at det åpenbart har skjedd

OVERGREP MOT BARN

▶ Fem prosent av alle barn i Norge blir utsatt for vedvarende og gjentatte seksuelle overgrep. Det betyr i snitt ett overgrepsoffer i hver skoleklasse i Norge. (Svein Mossige 2007, 2010)

▶ Politiet får fem anmeldelser om seksuelle overgrep mot barn hver dag, nesten 2000 i året, viser tall SSB utarbeidet for NRK i januar.

▶ 76 prosent av alle incestanmeldelser der barnet er under seks år henlegges, som regel «på grunn av bevisets stilling». Som regel kreves videoopptak, DNA-spor eller vitner, men i noen få tilfeller er dommeravhør av ofre så troverdige at politiet likevel går til siktelse. (Kilde: NRK)

▶ Personer som har vært utsatt for overgrep i oppveksten er overrepresentert i psykiatrien, (Anne Louise Kirkengen).

▶ Ifølge Bergensklinikkens begås 90 prosent av overgrepene av menn. Nesten alle kvinner som misbruker barn har selv vært utsatt for overgrep. Det er en myte at overgrep utført av kvinner er «milde og ufarlige».

▶ Det er små barn som oftest utsettes for seksuelle overgrep. (59 prosent = 0–6 år). Foreldre står for 40 prosent av overgrepene. (Ståle Pallesen, 2011)

▶ Kun én prosent av barna som blir utsatt for overgrep forteller selv hva de har vært utsatt for i dommeravhør. I disse tilfellene er overgriper oftest nær familie. (Bergensklinikk, 2011)

Kilder: Forsker Svein Mossige, forsker Kristin Skjorten, psykolog Stig Torsteinson, psykolog Judith van der Weele, professor Ståle Pallesen (Bergensklinikk), nrk.no/Reid J. Stene, leder for kriminalstatistikk i SSB, «The Myth of Epidemic False Allegations of Sexual Abuse in Divorce Cases» av Marilyn McDonald, «Krenkede barn blir syke voksne» av Anne Louise Kirkengen, «Bruk av sakkyndige i barnefordelingsaker», masteroppgave fra Universitetet i Oslo (2009), «Child Abuse Solutions» (Berkeley).

en påvirkning som har ført til fiendtlighet mot den ene av foreldrene. Det er et fenomen vi merker. Det kan i hvert fall være en av mange muligheter.

– **FALSKE ANKLAGER OM** seksuelle overgrep forekommer, men ut fra resultatene i alle disse rettsakene skulle man tro at det skjer ofte. Det gjør det ikke! Vi har en praksis i Norge som er helt på kollisjonskurs med forskning, sier advokat Thea Totland. Hun henviser til flere undersøkelser som viser at falske anklager sjelden forekommer. I en stor amerikansk studie fra 1990, hvor man undersøkte 9000 skilsmisssaker med påstand om seksuelle overgrep, fant man at mellom to og fem prosent av anklagene var falske.

Forsker Svein Mossige har skrevet doktorgrad om mødre som mistenker barnefaren for overgrep. Hans konklusjon var at ingenting tydet på at mødre fremsette beskyldninger for å skade far.

De fleste barn som opplever overgrep, er tause om det. Kun én prosent forteller i dommeravhør, ifølge en undersøkelse fra Bergensklinikk.

Sofie var en av de som torde å snakke. Først til moren, som var den nærmeste hun hadde. Så til de andre voksne som hun trodde ville hjelpe. Det ble hun straffet for. Etter rettsaken blir fireåringen kjørt til sitt nye hjem. Til det mennesket hun frykter mest.

Dagene går, ukene, månedene. Det går over ett år.

Moren går nesten til grunne av å tenke på hva datteren opplever. Men psykologhjelp tør hun ikke bruke, av frykt for at eksmannen skal bruke mot henne at hun har psykiske problemer.

Så hva ville du gjort hvis barnet ditt fortalte om overgrep?

De fleste vil mene at de ikke har noe valg. Man vil beskytte sitt eget barn.

– Risikoen er at man selv kan bli mistenkeliggjort og kriminalisert, sier Sofies mor.

«**HAN ER FARLIG, JEG KOMMER TIL Å DØ!** Ingen hører på meg, jeg kan ikke bo der! Han er farlig, hvorfor ser ingen det?»

12 år gamle «Helene» bryter fullstendig sammen inne på et offentlig dametoalett. Hun er alene noen minutter. Ute venter faren, som hun er tvangsflyttet til.

En kvinne er tilfeldig vitne til sammenbruddet. I hele sitt voksne liv har hun jobbet med barn, men blir rystet av det hun nå ser og hører. Kvinnen skriver til barnevernet at hun sjelden har truffet en så «modig, redd og oppkavet jente, som forsøker å redde sitt liv uansett hva det koster. Jeg håper dere på beste måte hjelper henne».

Men ingen hjelper Helene. Dette er bare én i en lang rekke bekymringsmeldinger barnevernet får. Fastlegen har slått alarm flere ganger. Flere andre har meldt sin bekymring om denne jenta. Heller ikke da Helene selv kontakter politiet, vil barnevernet opprette sak.

For dommen er allerede klar:

Ifølge retten er ikke mammas negative syn på pappa bra for Helene. Så pappa har fått 100 prosent omsorg. Legens beskrivelse hjalp ingenting: «...hennes største frykt er å bli flyttet til far. Hun har uttrykt at hun har tanker om å skade seg selv, faktisk så alvorlig at hun har hatt tanker om å ta sitt eget liv, om så skjer».

Fire dager etter domsavgivelsen trosser faren opp på jentas skole sammen med representanter fra barnevern og politi. De tar med seg Helene foran øynene på vennene hennes.

Fra denne dagen skal hun få se moren fire ganger i året, i to timer, med tilsyn.

– Hvis mor får så lite samvær, betyr det vanligvis at hun er helt uegnet eller det er spesielle forhold ved barnet, hevder psykolog Espen Walstad.

– Hvis det ikke er spesielle forhold og hun er vurdert til å være en bra omsorgsperson, men likevel får så lite samvær, vil dette være kjempetrovt, nærmest et justismord.

DEN ENE PARTEN karakteriseres på nedlatende måter i flere sakkyndigrapporter VG Helg har lest.

«**Mor er angstpreget og angstskapende».**

«**Jeg opplever mor som vanskelig hvis hun ikke får det som hun vil».**

Det den sakkyndige psykologen møter er en forelder som har vært innom barnevern og politi. Sannsynligvis er anmeldelsen henlagt og retten oppfatter at hun boikotter samvær.

– Psykologen skal velge mellom to foreldre. Ofte er den ene sliten og desperat, og den andre oppegående og kampklar, sier advokat Thea Totland.

«...han (far) ga inntrykk av å være en utrolig fin fyr».

«**Far er lett å samarbeide med i forhold til mor».**

– De fleste av disse fedrene er sjarmerende og sosiale ➤

«HAN ER FARLIG. HVORFOR SER INGEN DET?»»

«HELENE» (12)

ILLUSTRASJONSFOTO

» menn som får gode skussmål i barnehage og nærmiljø, og som gjerne passer på å si noe pent om mor, sier Totland.

– At den som står i fare for å miste barnet hun prøver å beskytte ikke klarer å være like reflektert og samarbeidsvillig, er kanskje ikke så rart?

NEGATIV INNSTILLING til den motsatte parten blir slått hardt ned på i retten. *Hvorfor* konfliktnivået er høyt, tas ofte ikke med i betraktningen.

I noen saker har advokat Totland sett seg nødt til å råde foreldre om å tone ned overgrepsskyldningene, selv om alt tyder på at barna blir utsatt for overgrep.

– Det strider jo egentlig mot alt det jeg står for, men jeg har sett for mange saker som har endt med at den antatte overgriperen får all omsorgen hvis den andre fortsetter å stå på sitt.

En av de sakkyndige psykologene setter ord på et annet dilemma.

Han mente i tingretten at barna burde beskyttes mot far, da det fremsto som overveiende sannsynlig at de var utsatt for grenseoverskridende handlinger fra ham. Lis Thorseng kom til stikk motsatt konklusjon i ankesaken: Mor måtte overtale barna til å dra på samvær med far uten tilsyn.

Den førstnevnte psykologen mente dette var å sette mor i en umulig situasjon.

«Hvis hun støttet barna i at de nektet samvær med far, ville hun miste omsorgen for dem. Men hvis hun ikke støttet dem, ville hun miste tilliten fra barna».

BARNEOMBUDET ER sterkt kritisk til at sakkyndige i dag kan operere uten bakgrunn fra arbeid med barn.

– Mange sakkyndige driver enkeltmannsforetak uten et fagmiljø rundt seg. Det er ufattelig at de sitter alene og jobber med slike saker, sier barneombud Anne Lindboe.

Hun foreslår en endring av systemet ved at det alltid må være to sakkyndige i alle barnefordelingsaker.

– Det vil gi en løsning som er robust.

Barneadvokat Thea Totland mener det er behov for en enda mer radikal endring: En egen domstol for barne- og familiesaker.

– Først da yter vi barna rettferdighet, mener hun.

– I dag kan du få tildelt en hvilken som helst dommer i Oslo tingrett, og da risikerer du å få han som hater barnesaker. Får du i tillegg en sakkyndig som ikke tror at overgrep finnes, risikerer barnet å ende hos overgriperen.

12 ÅR GAMMEL FEIRER Helene sin første jul uten mamma. Først to måneder senere får hun pakke opp julegaver sammen med moren, søsteren og stefaren. Det er gått fire måneder siden de så hverandre sist. I disse 120 minuttene de har på seg for å feire jul, er også to andre personer til stede i rommet: Den sakkyndige fra rettsaken, Lis Thorseng og en tilsynsfører fra familievernkantoret. De skal passe på at moren ikke påvirker Helene negativt.

Etterpå skriver Thorseng i sin rapport:

BARNA: I de tre sakene vi omtaler, har VG Helg gjort grep for å anonymisere barna, blant annet ved å gi dem fiktive navn. Gjenkjenneelse kan forverre barnas situasjon ytterligere. **METODE:** Fire av mødrene vi omtaler i denne reportasjen, kom vi i kontakt med på Støttesenter mot incest i 2011. Underveis i arbeidet er vi blitt kontaktet eller selv tatt kontakt med 13 andre foreldre som har noe av den samme erfaringen med rettsapparatet. Til sammen 16 mødre og en far.

«Hun gråt en del da vi kjørte tilbake til far. Hun sa flere ganger «Jeg vil bo hos mamma ... Jeg vil bo hos mamma»».

Likevel mener psykologen det er riktig at Helene blir boende hos faren.

Lis Thorseng er klaget inn til Psykologforeningens Fagetiske råd seks ganger, og felt halvparten av gangene.

I en av klagen fant Fagetisk råd brudd når det gjaldt reglene om «integritet, redelighet og tydelighet» og at de fagetiske prinsippene for psykologer var brutt. De reagerte alvorlig på Thorsengs konklusjoner «fordi saken omfattet et sårbart og angivelig utsatt mindreårig barn».

Rådet sa også at hun kunne vist større grad av forbehold, og vært tydeligere på sin rolle og partiske utgangspunkt. De rådet henne til å vise større forsiktighet og ydmykhet hvis hun i fremtiden skulle vurdere å påta seg lignende oppdrag. Etter dette har Thorseng fortsatt med samme type oppdrag.

– DET STRENGESTE VI kan gjøre er å anbefale sentralstyret å ekskludere medlemmet fra foreningen. Men i de årene jeg har vært leder har vi aldri benyttet oss av denne reaksjonen, sier leder for Fagetisk råd i Psykologforeningen, Giske Holst.

Det er tilsynsmyndighetene som både tildeler og trekker tilbake autorisasjonen man må ha for å kunne virke som psykolog.

Holst presiserer at sakkyndigrapporten er en faglig vurdering og et råd til retten. Hovedansvaret for utfallet av saken ligger hos domstolen. Fagetisk råd kan ikke overprøve det utførte arbeidet, men de kan uttale seg om de synes psykologen har utført arbeidet i tråd med de fagetiske prinsippene.

– Det er kritikverdige dersom psykologen åpenbart er partisk, trekker konklusjoner på sviktende grunnlag, eller setter en diagnose uten at han hverken er bedt om det eller har foretatt de faglige vurderingene som skal til, sier Giske Holst.

SOFIE TREFFER MOREN sin to ganger i måneden. Hver gang gråter hun og sier at hun vil flytte hjem. Hva hun opplever hos faren, kan hun ikke fortelle, for det er alltid en som passer på hva de snakker om.

Hos barnevernet er det lenge ingen hjelp å få. De forholder seg kun til dommen. Heldigvis for Sofie kommer en ny saksbehandler inn i bildet. Hun lar jenta få komme til et nytt avhør.

Det har gått nesten to år. Sofie har blitt en stor jente som kan uttrykke seg tydeligere:

«Han sa at jeg ikke skulle si det til noen og så slo han (...) og tok tissen i munnen min».

Beskrivelsene i avhøret er svært detaljerte og barnevernet fatter akuttvedtak: Sofie må bort fra far.

Seksåringen forteller i avhøret at hun har hatt det vondt veldig lenge.

Og det aller vondeste?

«At nesten ingen har hørt på meg ...» ●

therese.ridar@vg.no wenche.gjaver@gmail.com

ILLUSTRASJONSFOTO

«HAN GJORDE DET INN OG UT. FORT».

«NORA» (6)

THORSENG SVARER:

– Naturlig å bli innklaget

Barnefordelingssaker er et intenst konfliktfelt. At en sakkyndig blir innklaget til psykologforeningens fagetiske råd, er derfor naturlig, hevder psykolog Lis Astorp Thorseng i en epost til VG Helg.

Thorseng er forelagt de deler av reportasjen som omhandler henne. Hun ønsket først ikke å kommentere saken, og har heller ikke besvart en rekke skriftlige spørsmål VG Helg har stilt henne pr. mail.

Senere har hun likevel valgt å kommentere deler av saken gjennom en sammenfattende epost til VG Helg. Her skriver hun:

«Vanskelige barnefordelingssaker som dem VG henviser til, er gjennom en grundig behandling i rettssystemet. Det finnes ofte ikke gode løsninger for barnet og man må derfor vurdere hva som er minst skadelig, og dermed barnets beste. Dette er svært vanskelig. Jeg som sakkyndig gir en anbefaling til retten, hvis det er mulig, og begrunner denne ut fra en psykologfaglig forståelse av barnets atferd og behov. Retten vurderer bevisene i saken og avsier der utfra en dom. De er ikke bundet av den sakkyndiges anbefaling. Denne er imidlertid tungtveidende. I de vanskeligste barnefordelingssaker kommer foreldrene ikke til enighet, og den ene part opplever dommen og de vurderinger som er gjort som uriktige.

Jeg kan naturligvis ikke gå inn i de sakene som beskrives på grunn av taushetsplikten».

Thorseng kommenterer saken der hun ble innklaget til fagetisk råd for å ha unøyaktige/fellaktige opplysninger om sin kompetanse i et politivbr.

«Det har jeg ikke gjort. Politiet refererte at jeg skulle ha sagt at min doktorgrad «omhandlet analyse av video som går på samhandling mellom barn og voksne». Jeg ser i ettertid at dette kan tolkes som at doktorgradsarbeidet omhandlet videoanalyse, og ikke samhandling mellom barn og voksne, som er det korrekte. Jeg tenkte ikke over dette da jeg underskrev avhøret og innser i ettertid at jeg skulle ha vært oppmerksom på dette».

Det er hverken uvanlig eller problematisk å ha mange roller i barnesakkyndig arbeid, hevder Thorseng videre: «Det medvirker til å gi den sakkyndige solid barnefaglig erfaring. Hvilke roller den sakkyndige kan ha, reguleres av regler for habilitet. Det er for eksempel ikke mulig å vellede barnevernet i en sak og være meddommer i samme sak.

I løpet av 13 år som sakkyndig har jeg påtatt meg tre private oppdrag i barnefordelingssaker (for to mødre og én far). Jeg mener at det prinsipielt er riktig at foreldre har mulighet for å få en «second opinion». I de tilfeller hvor jeg har sagt ja til et oppdrag, har jeg på forhånd vurdert om saken har noen mulighet for å vinne frem. Hvis ikke ønsker jeg ikke å ta saken. Det avklares også med den private part og dennes advokat at konklusjonen kanskje ikke blir som ønsket.

Å jobbe som sakkyndig i barnefordelingssaker er å jobbe i et intenst konfliktfelt. Det er derfor naturlig at man blir klaget inn til psykologforeningens fagetiske råd. I perioden 2009 til 2012 var 70 prosent av sakene fra sakkyndighetsfeltet (...).

Det er riktig at jeg er blitt klaget inn seks ganger. I tre av sakene ble det ikke funnet brudd på fagetiske prinsipper. I de resterende tre fikk jeg en bemerkning. Jeg anses det for positivt at folk kan klage. Det medvirker til å opprettholde en høy fagetisk standard og få kollegial tilbakemelding på eget arbeid», skriver Thorseng til VG Helg.

Hvem beskytter de minste?

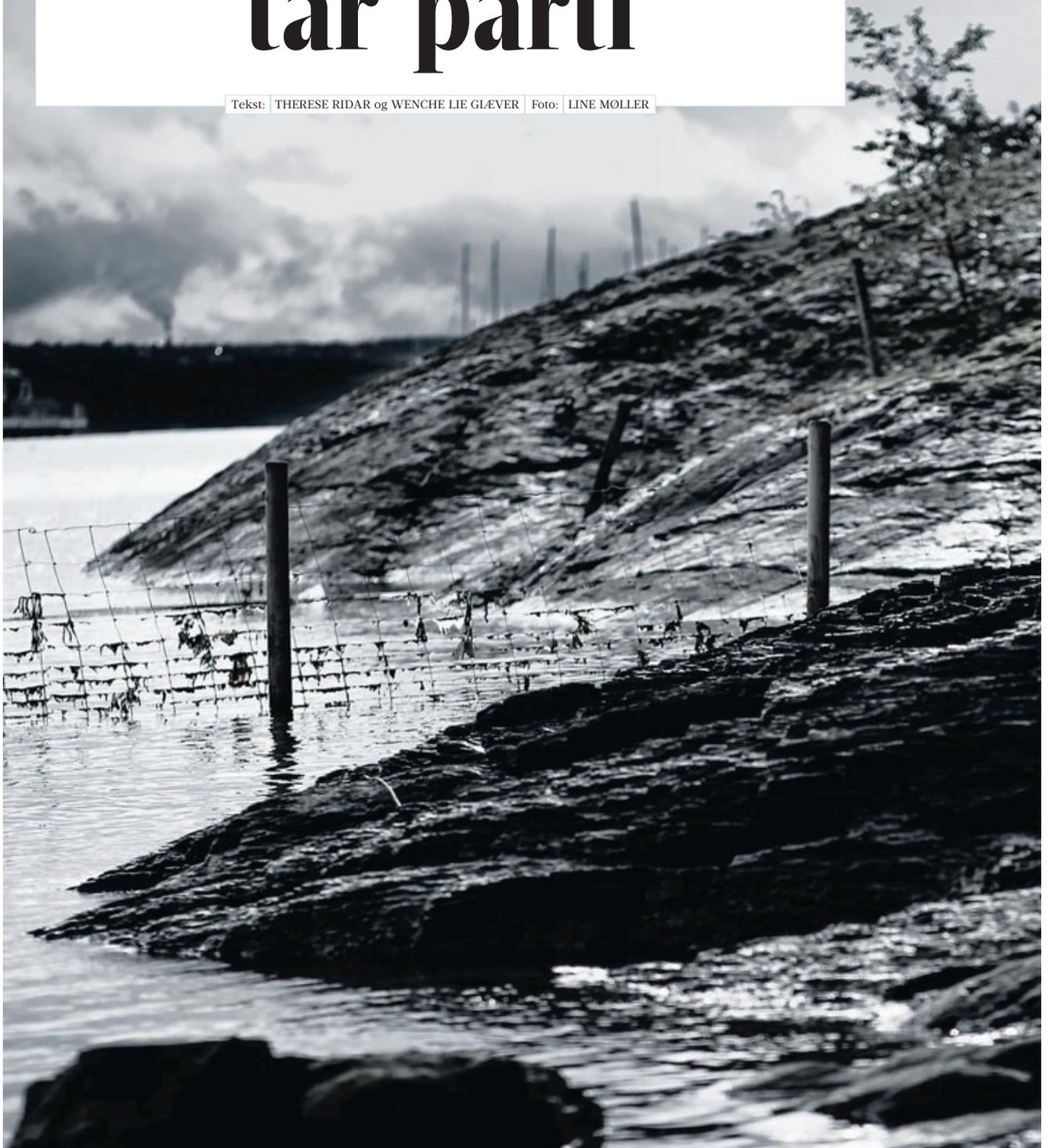
Er overgrepssatte barn de menneskene i Norge med dårligst rettsikkerhet? VG Helg inviterer til paneldebatt på Litteraturhuset i Oslo tirsdag 24. september, kl 18.00. I panelet sitter blant andre psykolog Espen Walstad, advokat Thea Totland, forsker Stig Thorsteinsson og forsker Svein Mossige.

Les i VG i morgen om en far som mistet barna da han ble utsatt for voldsanklager.

HOVEDSAKEN

– De sakkyndige tar parti

Tekst: THERESE RIDAR og WENCHE LIE GLÆVER Foto: LINE MØLLER

VG

SØNDAG

REPORTASJE HELSE TRENING VEKTKLUBB

VG Helg i går

Etter flere tøffe runder i retten støtter «Bjørn» de fortvilte foreldrene i gårsdagens VG Helg:

– De sakkyndige opptrer ikke objektivt i barnefordelingssaker, sier trebarnsfaren.

I en stor reportasje satte VG Helg søkelyset på de sakkyndige psykologenes avgjørende rolle i opprivende barnefordelingssaker. Reportasjen omtalte 16 mødre og en far som meldte fra om at barna deres ble utsatt for vold eller overgrep. 17 av de involverte barna i disse sakene ble sendt til sin påståtte overgriper. Den sakkyndige trodde ikke på anklagene.

Også for Bjørn endte rettsrundene med minimalt samvær med barna. Han mener at alle disse sakene viser at de sakkyndige har for mye makt.

Selv ble han anmeldt av sin ekskone for mishandling.

– Totalt grunnløse påstander ble brukt i kampen for å vinne barna. Dessverre ble jeg i tillegg møtt av sakkyndige psykologer med forutinntatte

ADVOKAT: Øyvind Østberg.

PSYKOLOG: Espen Walstad.

«Den første sakkyndige tok parti med min ekskone. De som har kommet etter, har ikke vært i stand til å se nye sider av saken.»

Bjørn

holdninger og som viste liten vilje til å motta ny informasjon, sier trebarnsfarenen.

Han har vært gjennom flere runder i retten for å få hovedomsorgen for barna – og er sterkt kritisk til hvordan barnefordelingssaker behandles i rettssystemet.

Ifølge Bjørn og hans familie var det han som tok hovedansvaret for barna i de årene han og ekskona bodde sammen.

Lærerne på barnas skole mente også at barna ville ha bedre av mer tid med far. Etter påtrykk fra Bjørn møtte sakkyndig Espen Walstad til et møte med skolen.

De tre lærerne som var i møtet, reagerte sterkt på psykologens oppførsel og manglende interesse for å høre om barnas situasjon.

Etter møtet sendte rektor en klage til tingretten. Walstad skal ha uttalt til lærerne at han «syntes det var unødvendig å innhente informasjon fra skolen og lærerne».

«Walstad hastet av gårde uten tid til å lytte. Lærerne opplevde at «det de fortalte ble vridd i motsatt retning, da til mors fordel.» «Lærerne har en profesjonalitet til å være uhildet i saken, men fikk en klar formening om at dette ikke var slik for Walstads vedkommende. Kort oppsummert så opplevde de

en sakkyndig oppnevnt som talte den ene parts sak».

«OPPHENGT I GAMLE HISTORIER»: Til sammen fire sakkyndige har vært inne i denne saken.

– Den første sakkyndige tok parti med min ekskone. De som har kommet etter, har ikke vært i stand til å se nye sider av saken, mener Bjørn.

Den første sakkyndige skriver at far virker «stresset, sliten og preget av saken». Den andre er enig og skriver at han er «opphengt i gamle historier».

Walstad, som kom inn i lagmannsretten, mener at far påvirker barna sine. Selv om ett av barna sier til ham at hun ønsker å bo mest hos faren, mener han at retten ikke bør vektlegge jentas uttalelser fordi hun antagelig er påvirket av far.

Ekskonas politianmeldelse om mishandling kom i forbindelse med skilsmissem. Dette beskrives av barnefaren som en konstruert hendelse som skjedde i forbindelse med en krangel.

Men i sakkyndigrapporten henvises det til at ekskona mener Bjørn er følelsesmessig ustabil. «I de groveste tilfellene, som ved samlivsbruddet, opplevde hun ham som fysisk truende og utagerende».

Uten forvarsel tok moren med seg barna og flyttet, slik at de måtte skifte

skole og barnehage. Bjørn ble varslet på sms.

Walstad mener at faren i for stor grad lar seg prege av at han ikke får se barna så mye som han ønsker – og at han dermed ikke evner «å gi barna akseptabel emosjonell omsorg».

Han mener far skaper «emosjons-smitte». Som eksempel på slik «emosjonssmitte» nevner han når barna gråter intenst mot slutten av samværet med far.

«En kan da regne med at far har formidlet til barna at det er leit for ham at han ikke får være lenger sammen med dem».

IKKE OBJEKTIVE NOK: – Å være engasjert i barna tolkes altså av den sakkyndige som noe negativt, sier Bjørns advokat, Øyvind Østberg.

– Det aller mest bekymringsfulle i disse sakene, er at retten ikke er i stand til å gjøre seg opp en selvstendig mening. Selv med en lang rekke vitner, lytter dommeren heller på den sakkyndige, som ofte utviser mangel på objektivitet. Skillet mellom bevisbedømmelse og faglige vurderinger er ikke strengt nok, sier Østberg.

Advokaten har jobbet med barnefordelingssaker siden begynnelsen av 90-tallet. Han mener at mange av psykologene stiller seg tydelig på den ene

partens side, skrur opp alle argumentene og svartmaler den andre parten.

– I denne saken har far vært seriøst bekymret for barna, men Walstad har drevet med omtolkning av informasjon. Det som ikke har talt til mors fordel, har han bare utelatt, sier Østberg.

Han mener det er uheldig at Walstad ikke trakk seg fra denne saken, fordi han selv tidligere har klaget inn Walstad til Fagetisk Råd.

– Er det slik i disse sakene at det er noen aktører som er «for mor» og noen som er «for far»?

– Ja, det kan kanskje virke sønn. Selv har jeg hatt mange saker der jeg representerer far, men har også hatt noen for mor.

– Hvor mange da?

– Et mindretall. Det er mange flere fedre som oppsøker meg. Det kan nok være en lettelse for mange fedre å ha en mannlig advokat. Jeg har også profilert meg på å påpeke at det er skjevheter i rettssystemet. En god del av disse kan også ramme mødre, men etter min mening rammer de oftest far.

Advokaten mener det ikke sjelden fremsettes falske beskyldninger fra mor mot far når sakene tilspisser seg.

– De sakene VG Helg tok opp i går, forteller mye om hvor skadelig falske anklager kan være. Når vold og overgrep faktisk har skjedd, blir ikke mødrene

trodd, fordi det er så mange mødre for dem som har kommet med falske anklager, sier han.

– **Er ikke forskere enige om at falske anklager sjelden skjer?**

– I Trygve Lange Nilsens bok «Justismord og rettssikkerhet» vises det til mange domfellelser i saker med falske incestanklager, sier Østberg.

Han mener mødrene i disse sakene burde være mer opptatt av å bekjempe falske anklager.

– **Det har jeg til gode å se kvinneorganisasjoner være opptatt av.**

VIL HØRE ALT: Psykolog Espen Walstad kan ikke kommentere denne enkeltsaken, men vil på et generelt grunnlag si at det er feil at han er uinteressert i å høre alle sider av sakene han jobber med.

– Jeg ønsker å høre all relevant informasjon. En del av jobben min er å sile ut hva slags informasjon som ikke er relevant, sier Walstad.

– På samme måte som dere journalister ikke kan være et mikrofonstativ for alle som har noe de vil si, så må jeg i min rapport utelate det som er irrelevant for det jeg er satt til å vurdere. Informasjon som er konfliktdrivende er eksempel på noe som kan utelates.

– **Synes du det er vanskelig å være objektiv hvis man kommuniserer klart best med den ene parten i saken?**

– Ingen tror at en sakkyndig alltid er objektiv. Da hadde man ikke hatt behov for flere rettsinstanser. Men samtidig er det slik at man gjør sitt beste for å komme med saklige begrunnelser

fremfor å synse.

– **Hvis det er flere rettsrunder og du kommer som den tredje sakkyndige psykologen i saken, blir du da påvirket av hva de to første mente?**

– Nei. Det vil si, jeg blir ikke mer påvirket av kolleger enn av de andre involverte i saken: Foreldrene, barna og andre mennesker rundt dem. Jeg tar til meg forskjellig informasjon og gjør meg opp en mening ut fra det.

– **Er det lettere å bli påvirket hvis det er en psykologkollega du pleier å være enig med?**

– Tidligere erfaring med en sakkyndig er selvsagt med på å prege oss. Det er ikke sånn at vi psykologer kan heve oss over andre og påstå at vi alltid er 100 prosent objektive. Men det er heller ikke problematisk for meg å mene noe annet enn Lis Thorseng eller en annen respektert kollega.

– **Hvis man har negative erfaringer med en advokatene i saken, er det lett å la det spille inn i vurderingen?**

– Som regel ikke. Men advokat Øivind Østberg har jeg møtt to ganger i retten, og blitt klaget inn begge gangene. Hvis jeg moter ham igjen, så vil jeg vurdere ikke å påta meg saken fordi han kan være et forstyrrende element.

VG har vært i kontakt med «Bjørns» ekskone og hennes advokat. Ingen av dem ønsker å kommentere saken.

– Barna viktigere enn de voksne

– **Det er forferdelig at en far eller mot mister samværet med barnet sitt hvis han eller hun er uskyldig, men enda verre at et barn må bo hos en som utsetter det for overgrep.**

Det sier avtroppende barne- og likestillingsminister Inga Marte Thorkildsen (bildet).

I sin periode har hun engasjert seg sterkt i denne problematikken.

– I disse sakene har jeg vært kompromissløs barneminister og satt foreldres ønske om likestilling og millimeterrettferdighet til side.

– **Har den sakkyndige psykologen**

for mye makt i barnefordelingssaker i dag?

– Jeg hører at det blir påstått. Jeg har tatt opp med domstolsadministrasjonen at dommerne skal gjøre seg opp selvstendige meninger. Vi kurser nå dommere, i tillegg til sakkyndige, barnevern og andre aktører, for at de lettere skal kunne forstå barn og hva barn dessverre utsettes for i Norge i dag.

– **Bør det være et krav at sakkyndige bør snakke med barnet?**

– Åpenbart! Vi har sagt at det er uakseptabelt at man ikke snakker med barna i disse sakene. Å sikre at dette skjer må være en viktig oppgave for den neste statsråden. Man skal ikke bare kunne lene seg tilbake og si at «barnet ville ikke snakke». Hvis barnet ikke ønsker å snakke, må man finne ut *hvorfor* de ikke vil snakke. Kanskje de ikke føler seg trygge?

– **Bør det være et krav om flere sakkyndige i hver sak?**

– Jeg er åpen for det. Kanskje bør det også stilles strengere krav til kursene for sakkyndige i form av bestått/ ikke bestått. Og vi ser på kriterier for å bli strøket fra listen.

– **Står samværsretten sterkere enn hensynet til barna?**

– Jeg tror det i noen sammenhenger. Jeg mener bestemt at vårt samfunn er for voksenorientert. Men vi må ikke ta risikoer på vegne av barn. Innimellom kan det være veldig brutalt, for hvis det er sannsynlig at barna blir utsatt for grove overgrep, skal barnet beskyttes. Da kan det gå ut over en av de voksne, ved at de mister samvær. Hvis Frp kommer i regjering, blir barns rettsvern svekket dramatisk. De har sagt at det må foreligge en dom for at du skal kunne avskjæres fra samvær. Det er nesten ingen domfellelser i disse sakene, så det betyr at nesten ingen barn vil bli beskyttet.

– **Hva tenker du om barnas rettssikkerhet i dag?**

– At den er for dårlig. Det er også hele utgangspunktet for proposisjonen om barneperspektivet i foreldretvist, som trer i kraft fra neste år. I den ligger at man ikke skal straffe foreldre som lar være å sende barna til samvær når det er reell frykt for overgrep. Det offentlige skal betale for en grundig sakkyndig vurdering og barn under syv år skal høres. Samtidig skal saken hurtigbehandles for domstolene, hvis en av foreldrene krever det.

– **Er du overrasket over at det er påstand om overgrep i så mange som 130 barnefordelingssaker hvert år?**

– Nei, egentlig ikke. Vi må ikke lure oss selv til å tro at incest nesten ikke skjer i Norge. Mange barn utsettes, og et sted må det jo komme fram. Antagelig melder enda flere fra etter hvert som det blir mindre tabubelagt. Jeg tror også at Barnehusenes kompetansevil bidra til at flere tør å melde fra. I strategiplanen jeg nylig la frem er hovedfokus å fjerne tabuet. Overgrep skal snakkes om i skoler og barnehager. Kompetansen skal heves i alle ledd.

– **Men regelendringer hjelper ikke alltid i praksis. VG Helg skrev om en 12-åring som mot sin vilje må bo hos sin far, selv om dagens lov sier at 12-åringer skal høres. Er det en egen barne- og familiedomstol som trengs?**

– Jeg mener en egen domstol bør utredes. Dette må den nye regjeringen ta stilling til. Men det er så mye motstand mot dette forslaget at jeg er redd vi ikke får til andre endringer dersom vi kun ser oss blind på denne ene løsningen.

– **Hva med mødre som kommer med falske anklager mot far?**

– Noen mødre gjør hva som helst for å ødelegge for faren, men de har sannsynligvis store psykiske problemer som bør utredes grundig. Man kan ikke bare kaste fram en påstand om PAS (foreldrefiendtlighet hos barnet, skapt etter påvirkning fra ene av foreldrene. Red.an.m.), et syndrom som ingen vet hva er. Det er helt uakseptabelt å bruke det begrepet i det hele tatt. Og jeg vil sterkt advare mot at vi tror det er enkelt for mødre å «dra overgrepskortet», som jeg hører noe påstår. Faktum er at det er beintoft å få mistanke om noe slikt.

Her kurses dommerne om overgrep

VG lørdag

TILBAKE PÅ SKOLEBENKEN: Dommere trenger bedre kompetanse for å domme i de vanskelige barnefordelingssakene. Derfor har Domstoladministrasjonen sendt dem på kurs. Foredragsholdere er de to spesialistpsykologene Stig Torsteinson og Judith van der Weele.

Av WENCHE LIE GJÆVER, THERESE RIDAR og MAGNAR KIRKNES (foto) **ULSTEINVIK (VG) Her lærer norske dommere hvordan vold og overgrep virker på barn.**

– Å leve i et miljø preget av vold og overgrep kan påvirke barnets hjerne og utvikling, det trenger dommere kunnskap om, hevder Stig Torsteinson.

Den erfarne psykologen har lagt ut et stort bilde av en menneskehjerne på skjermen i kurslokalet i Ulsteinvik. Lørdag satte VG Helg søkelyset på de sakkyndige psykologenes avgjørende rolle i opprivende barnefordelingssaker. I mindre enn ti prosent av tilfellene kommer retten til et annet resultat enn den sakkyndige, viser tall fra 2009.

Derfor har et knippe dommere, saksbehandlere og sakkyndige satt seg på kursbenken på Sunnmøre.

Kronisk stress

Torsteinson og psykologkollega Judith van der Weele skal gi dem et bedre grunnlag for å vurdere og domme i disse svært krevende sakene.

Rundt 20 prosent av sakene som behandles norske tingrettssaler er barnefordelingssaker. Rundt en firedel av dem er saker hvor det er påstand om vold eller overgrep.

Likevel er ikke saker som gjelder barn en del av juristutdanningen. – **Barn som utsettes for vold og overgrep, lever under kronisk stress, forklarer Torsteinson.**

– Det kan forgifte hjernens nettverk. Disse barna risikerer dårligere psykisk og fysisk helse. Det kan også påvirke deres evne til å løse konflikter. Forskning viser at slik omsorgssvikt kan bli en sosial arv fra generasjon til generasjon, sier han.

Viktig og nyttig

Torsteinson mener at retten for ofte dommer barn til samvær med en forelder som har utsatt dem for vold eller overgrep.

– Det er ikke alltid bra for barnet å møte eller være sammen med sin overgriper. Det reparerer nødvendigvis ikke! I stedet kommer minnene om overgrepene tilbake, og de må bruke lengre tid på å legge dette bak seg.

Bildene på skjermen viser opplyst av barn som har opplevd omsorgs-

svikt. De er stresset, sinte og aggressive.

– **Filmene gjør inntrykk, sier sorensskriver Elisabeth Wiik i Søre Sunnmøre tingrett.**

– Vanligvis har vi dommere ikke kontakt med de minste barna. Men dette kurset gir bredere bakgrunnskunnskap i jobben og et blikk inn i et annet fagfelt enn vårt. Viktig og nyttig.

– Det er et eget fagfelt å jobbe med saker hvor det er påstand om vold eller overgrep, hevder kursholderne. – Og denne jobben krever gode faglige vurderinger.

– Derfor må dommere stille kritiske spørsmål til rapportene som de sakkyndige skriver, og unngå lettvinde utredninger og konklusjoner med for eksempel uttrykket foreldrefientlighet, som er kritisert fra forskningshold. Begrepet brukes som det er en diagnose, noe det ikke er. Det samme gjelder den litt fleipete omtalen som går igjen i noen saker om at mor har trukket

VIKTIG KUNNSKAP: – Kurset gir et viktig innblikk inn et annet fagfelt. Det er viktig for oss dommere når vi skal jobbe med barnefordelingssaker, sier sorensskriver Elisabeth Wiik i Søre Sunnmøre tingrett.

«misbrukskortet».

– Observasjonene av barna i disse sakene er ikke gode nok når de blir overfladiske. Det kan de lett bli når den sakkyndige bruker for lite tid, hevder Judith van der Weele.

– Grundighet er den eneste metoden for å avdekke påstander om overgrep eller vold. Hun mener også at observasjoner av foreldre og barn under aktiviteter som sport eller lek ikke viser om forholdet er godt eller dårlig.

Hun minner kursdeltagerne om at man blir sårbar av å være vitne til at barnet blir utsatt for vold eller overgrep. Derfor møter man ofte en traumatisert forelder som har problemer med å forklare seg kronologisk i retten. Dette må forstås som stress, men det tolkes ofte av retten som mangel på troverdighet.

Foredragsturneen til de to psykologene er et spleiselag mellom Domstoladministrasjonen og Barne- og likestillingsdepartementet.

Ta barna på alvor

Min første søvnløse natt som barneombud hadde jeg etter å ha fått e-post fra en ung gutt.

Anne Lindboe, barneombud

Fortvilet fortalte han at domstolen hadde bestemt at han måtte bo hos sin far, som han sa utsatte ham for alvorlige seksuelle overgrep. Han lurte på hvor gammel han måtte bli for at retten skulle tillegge hans stemme vekt i saken.

Svært alvorlig

Så langt hadde hverken den sakkyndige eller retten trodd på historien hans om overgrepene, men tolket dette som mors manipulering av sønnen. Blir denne gutten fortsatt utsatt for alvorlige overgrep fordi vi ikke har maktet å gi ham den beskyttelsen han har krav på?

Barna som ikke blir trodd: [Les dokumentet på VG+](#) (krever innlogging)

Jeg kjenner ikke alle detaljene i guttens historie, og sitter ikke med fasiten på hva som er rett og galt i denne saken. Men det at gutten opplevde seg fullstendig maktesløs og mistrodd i møtet med de sakkyndige og rettssystemet er svært alvorlig.

Samlivsbrudd

Barneombudet får en rekke henvendelser fra barn som omhandler konfliktfylte samlivsbrudd hvor det kan se ut som at systemet som skal hjelpe til å finne en god løsning for barnet svikter. Vi har i lang tid bekymret oss over hvordan man håndterer disse sakene på ulike arenaer som familievernet, domstolen og i barnevernet. Dette har resultert i rapporten Barnas stemme stilner i stormen.

Les også: [Tvunget til å bo hos påstått overgriper](#)

I rapporten kommer vi med spesifikke råd til myndighetene om hvilke tiltak vi bør iverksettes for å sikre at barna blir hørt på disse arenaene underveis i prosessen og for at resultatet skal bli best for barnet.

I konfliktfylte barnefordelingssaker vil det ofte være slik at en eller begge parter hevder å tale barnets beste. Det å vite hva som er til barnets beste i den enkelte sak kan være vanskelig, særlig når den ene parten er bekymret for vold eller overgrep mot barnet og den andre parten svarer med beskyldninger om manipulasjon.

En feilvurdering som gjør at et barn må ha kontakt eller bo hos en forelder som utsetter barnet for mishandling, overgrep eller annen alvorlig omsorgssvikt, vil kunne få svært alvorlige konsekvenser for barnets helse og utvikling. Det vil også vil kunne prege det resten av livet. Samtidig vil det være dramatisk for et barn å fratras retten til å ha kontakt med en god forelder.

Når et barn sier ting som gjør at voksne blir urolige for om noe er galt, må man komme til bunns i hva det er barnet egentlig snakker om. Sakkyndige som oppnevnes av domstolen når foreldrene går til sak, har en helt sentral rolle.

Snakk med barna

For å kunne gjøre en best mulig utredning er det en forutsetning at sakkyndige har samtaler med barna. Barn vi har snakket med har gitt flere gode råd til sakkyndige: «Ha god tid - og ikke prøv å få ut alt på en time. Ha tid til å bygge tillit. Ikke trekk feile og raske konklusjoner. La barnet få snakke om det barnet vil».

Det er viktig at de som skal håndtere disse sakene både har kunnskap om barn og det å kommunisere med barn om følelsesmessige og kompliserte temaer. Derfor bør det stilles krav om at sakkyndige har fått praktisk trening i anerkjent samtalemotodikk som er tilpasset denne typen samtaler.

Riktig kompetanse

Mye tyder på at det ikke nødvendigvis oppnevnes sakkyndige etter en konkret vurdering av hva slags spisskompetanse som trengs i den aktuelle saken. Hvis saken reiser særlige utfordringer, f.eks. overgrep, rus eller psykiatri, er det ikke tilstrekkelig at den sakkyndige har generell psykologiskompetanse.

Det er dommerens ansvar å finne fram til sakkyndige med riktig kompetanse.

Samtidig kan domstolen ha liten oversikt om hvor spisskompetansen finnes i fagmiljøet. Vi må derfor ha et system som gjør det enklere for dommerne å finne fram til riktig sakkyndig for den konkrete saken.

Sakkyndige i barnelovsaker jobber ofte alene og har varierende kvalifikasjoner. Etter mitt syn bør sakkyndige ha tilhørighet til et akademisk miljø, eller drive klinisk praksis. I tillegg er jeg opptatt av at det innføres en ekstern kvalitetskontroll med erklæringer fra sakkyndige. Den rettsmedisinske kommisjon har i mange år gjennomført en slik kontroll av rettsmedisinske erklæringer.

Når domstolene har en sak etter barnevernloven til behandling, kan sakkyndighetsbevis bare legges til grunn av retten om det har vært vurdert av Barnesakkyndig kommisjon.

Det er vel så god grunn til en slik vurdering også av erklæringer i barnelovsaker. En slik kommisjon finnes ikke i dag, noe som betyr at ingen kvalitetssikrer de sakkyndiges rapporter i disse sakene.

Vi må bruke de virkemidlene vi har for å finne den løsningen som er best for barna og få barnas stemme fram i disse sakene. Jeg undrer meg over at barneperspektivet er så lite tydelig i debatten. Fokus er oftest de voksnes rettigheter. Vi må aldri glemme at det er barnets beste vi skal ha for øye, ikke hva som vil være en rettferdig løsning for foreldrene.

(VG NETT - 10:32 21.09.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

Barna som ikke blir trodd

VGTV Thorkildsen: - Jeg frykter at voksnes rettigheter går foran barnas [Se flere videoer fra VGTV](#)

Publisert 24.09.13 - 16:23, endret 29.09.13 - 09:59 (VG NETT)

16 mødre og en far meldte fra om at barna deres ble utsatt for vold eller overgrep. Den sakkyndige trodde ikke på dem. Slik ble 17 barn sendt til sin påståtte overgriper.

Av [Therese Ridarog](#) Wenche Lie Gjaever

Hva gjør du som mor hvis barnet ditt huler av frykt når hun skal til pappa? Når du oppdager et blåmerke på hvert kinn, som er vanlig når små barn blir tvunget til oralsex? Hvorfor begynner gutten å brette seg ved synet av yoghurt? Hva betyr det når hun forteller at pappa spruter muggen ost på magen hennes? Hva gjør du når barnet sier at pappa puttet tissen inn?

VGTV: [Se debatten om overgrep og barns rettsvern her fra klokken 18.15](#)

Du vil si fra. Oppsøke hjelp. Det er ikke bare en naturlig reaksjon å beskytte barnet sitt. Det er også en plikt. Alle som har mistanke om at et barn blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep, skal melde sin bekymring til barnevernet.

Foreldrene VG Helg har snakket med, trodde alle de gjorde det eneste riktige. De er 16 mødre og en far som har smurt matpakker og kjørt til fotballtreninger. Som har lekt, trøstet og sunget god natt-sanger. De er foreldre med jobber som lærer, sykepleier, jurist, økonom, barnevernspedagog, frisør, førskolelærer og samfunnsviter. 17 forskjellige foreldre som bor ulike steder i landet. Det de har felles, er at de mistenkte den andre forelderen for vold eller overgrep. Og meldte fra.

Så ble alt snudd. Disse foreldrene ble ikke trodd. 13 av dem ble dømt til å miste omsorgen. Et flertall av barna ble flyttet til den personen som angivelig har mishandlet dem.

Hvordan kan dette skje?

Fortalte til politiet

«Nora» er seks år og på helgebese hos pappa. Om kvelden, etter at hun har sovnet, skal han ha kommet inn på rommet hennes. Hun våkner da han setter seg over henne i sengen, forteller Nora til politiet senere. Kjenner at det er vondt der nede.

VG Helg har lest avhøret der Nora i detalj forteller hva pappa gjorde med henne.

«Jeg kjente at det var veldig, veldig, veldig, veldig, veldig, veldig vondt».

På dette tidspunktet stoler jenta fortsatt på noen voksne. Hun tror at alt det fryktelige endelig skal ta slutt. Og snakker videre til avhøreren:

«Pappa satt sånn, satt på knærne. Han satt oppå meg sånn».

Politiet: «Var tissen hans langt inn i tissen din?»

Nora: «Ja, veldig langt, han puttet den veldig, halvparten av tissen sin inn».

Politiet: «Hvordan vet du at det var halvparten?»

Nora: «På grunn av at jeg så at det var halvparten. Han var redd den skulle sitte fast».

Politiet: «Hvordan vet du det da?»

Nora: «På grunn av at han så veldig redd ut. Han gjorde det inn og ut. Fort».

Lukkede dører

I Norge er det hvert år cirka 2700 foreldrepar som ikke klarer å bli enige om fordelingen av barna etter samlivsbrudd, ifølge domstolsadministrasjonen. 80 prosent av dem kommer likevel til et forlik. 540 par er så uenige at de havner i retten.

Hvor mange av disse rettssakene det er påstand om incest i, har ikke vært offentliggjort tidligere. Ifølge beregninger VG Helg har gjort i samarbeid med forsker Kristin Skjorten, dreier det seg om rundt 130 saker årlig. Altså hver fjerde av barnefordelingssakene. Antall rammede barn er høyere fordi det i noen saker dreier seg om flere søsken.

Barnefordelingssaker behandles bak lukkede dører, og det som skjer bak dem har hittil vært lite kjent. VG Helg har gått inn i 17 av disse sakene, og fulgt noen av dem i over to år. Et tydelig mønster har tegnet seg:

* Det barna sier, blir sjelden lagt vekt på.

* Hvem som blir utpekt som sakkyndig kan ha

avgjørende betydning for utfallet av saken.

* Mistanker om incest blir ofte avvist som falske anklager, og den ene forelderen beskyldt for å plante overgrepshistorier i hodet på barna sine.

Barneombudet reagerer

- Det må skje en kompetanseheving hos sakkyndige psykologer i saker som gjelder barn, sier barneombud Anne Lindboe.

Oppgaven til den sakkyndige er oftest å anbefale retten hvem av foreldrene som skal få omsorgen for barnet, og hvor mye samvær den andre av foreldrene skal ha.

Over flere år har Barneombudet mottatt klager fra foreldre, advokater, fagfolk og fra barn selv om at enkelte sakkyndige viser dårlig dømmekraft i sine rapporter til retten. Mange peker på at den sakkyndige ikke snakker skikkelig med barnet eller tar hensyn til det barnet forteller. Noen skriver sin rapport uten å ha snakket med barnet overhodet.

- De er ofte opptatt av om barnet lyver eller ikke, men det er feil fokus, mener Lindboe.
- Det barnet sier, kan virke fantasifullt, men man må bruke tid til å komme til bunns i hva han eller hun egentlig snakker om. Det hjelper ikke med kunnskap om vold og overgrep hvis man ikke har tid til å lytte til barna.

I dag kan en dommer utnevne hvem han vil som sakkyndig. Men det finnes en liste fra Barne- og likestillingsdepartementet med 235 sakkyndige psykologer som er kurset for å jobbe med slike saker.

- Hvis den sakkyndige viser dårlig vurderingsevne, bør vedkommende kunne strykes fra den listen, mener barneombudet.

BARNEOMBUDET: Anne Lindboe. Foto: Jan Petter Lynau.

Hos dommerne kreves ingen spesialkompetanse om barnerett. «Fagpersonen» dommerne ofte lener seg til, er den sakkyndige psykologen. I mindre enn 10 prosent av tilfellene kommer dommerne frem til et annet resultat enn hva den sakkyndige anbefaler, ifølge en masteroppgave fra Universitetet i Oslo i 2009.

Vil bo hos moren

Allerede da Nora var fem år, fortalte hun en psykolog om hva pappa skulle ha gjort med henne. Ifølge rettsboken sa hun at far «pumpet magen hennes» etter at hun hadde lagt seg til å sove. Og at pappa hadde tatt «muggen ost» i fjeset hennes og laget «hull i kroppen». «Han skulle putte muggen ost inni hullet».

Året etter uttaler hun seg altså i dommeravhør om de påståtte overgrepene.

«Avhørene er såpass detaljerte at de er vanskelig å se bort fra», skriver den sakkyndige psykologen i sin rapport til tingretten. Hun tror likevel ikke at faren til Nora kan ha gjort noe slikt. Hun råder under tvil om at jenta bør bo hos moren fordi Nora er så knyttet til henne. Nora blir dermed boende hos mor, men faren anker.

Da partene møtes i lagmannsretten, har den sakkyndige endret mening: Selv om Nora sier hun vil bo hos moren, bør hun flyttes til far. Blant begrunnelsene er at far aktivt har tatt kontakt med den sakkyndige etter tingrettsdommen:

«Han har fremstått som lett å samarbeide med. Det har vært atskillig vanskeligere å komme i kontakt med mor».

Hun fremhever fars egenskaper i særdeles positive ordelag i sin rapport:

«Han er i stand til å formidle et positivt bilde av moren», «Han er imponerende nok villig til å formidle hennes kultur».

Etter hvert forteller Nora mer. Hendelsene og detaljene blir flere. Dette tolker den sakkyndige som et tegn på at det er moren som har diktet.

Dommerne lytter til den sakkyndiges teori og gir faren den daglige omsorgen for barnet.

Moren, som Nora er så knyttet til, skal seksåringen få se fire timer i uken. Under tilsyn.

Illustrasjonsfoto.

-Favoriserer far

Den sakkyndige psykologen i denne saken er danske Lis Astorp Thorseng (50). Hun har psykologutdanning fra Danmark med norsk godkjenning, og var fra 1995 til 2004 ansatt ved Bredtvedt kompetansesenter som spesialpsykolog. Nå er hun blant de mest brukte sakkyndige psykologene i barnefordelingssaker. Ved forrige ligningsoppgjør stod hun oppført med en inntekt på 1,7 millioner kroner. Hennes rapporter og vitneutsagn blir tillagt stor vekt i retten.

Les tilsvaret fra Thorseng:- [Naturlig å bli innklaget](#)

Av de 17 barnefordelingssakene VG Helg har gått inn i, har Thorseng vært den sakkyndige i seks. I alle disse mener hun at mor påvirker barna sine til å tenke negativt om far, og at mor dermed er uegnet som omsorgsperson. I fem av sakene er hennes råd at barnet bør flyttes til far.

- Det er en kjent sak for oss som jobber med barnefordelingssaker at enkelte sakkyndige favoriserer far, og Lis Thorseng peker seg spesielt ut blant dem, sier advokat Thea Totland, som har jobbet innenfor dette feltet i 10 år.

I noen saker der mødrene holder fast ved at det har skjedd overgrep, har de fått samvær med barnet to timer, fire ganger i året, og da med en tilsynsperson til stede. Det dreier seg i flere tilfeller om barn som hele livet har bodd hos mor.

At barnet sier at han eller hun vil bo hos mor og er redd for far, er ikke tatt hensyn til. Senest gjaldt dette et barn på 12 år.

VG Helg har gått gjennom alle søkbare lagmannsrettsdommer fra 2005 til 2012 der det har vært påstand om overgrep - og der Thorseng har vært involvert. I et flertall av sakene anbefaler Thorseng at far får omsorgen fremfor mor, selv om det i alle disse sakene er far som er beskyldt for overgrep. Et flertall av dommene i disse sakene ender også med denne konklusjonen.

Ukorrekte opplysninger

VG Helg kan også avsløre at ukorrekte opplysninger om Thorsengs kompetanse kan ha hatt betydning for utfallet av sak der en far var beskyldt for overgrep mot et barn. Faren hadde engasjert henne som sakkyndig.

I et politiauhør med Thorseng, som hun selv har undertegnet referatet fra, heter det at doktorgraden hennes «omhandlet analyse av video som går på samhandling mellom barn og voksne». Det gjør den ikke. Thorsengs danske doktorgrad har tittelen: «Danske og engelske børns tilegnelse av termer for romlige relasjoner», og går ut på at hun har studert fire engelske og to danske barns bruk av preposisjoner når det gjelder deres romoppfatning.

Politiet henla straffesaken - der flere videofilmer av barnet var sentrale bevis - blant annet med henvisning til Thorsengs forklaring. Dette til tross for at politiet mente det var mye som tilsa at barnet snakket sant. Barnet måtte flytte til den personen som barnet gjentatte ganger utpekte som voldsperson og overgriper.

Lis Thorseng har mange roller som går i hverandre:

- * Sakkyndig i barnefordelingssaker.
- * Meddommer i barnefordelingssaker.
- * Sakkyndig for barnevernet.
- * Rådgiver for barnevernet i saker hun har vært sakkyndig i.
- * Har eget AS for klinisk psykologtjeneste, med seg selv som ansatt.
- * Sitter i Barnesakkyndig-kommisjon som skal kvalitetssikre rapporter som brukes i barnevernssaker. Sakene kan ende opp som barnefordelingssaker i retten.

VG Helg kjenner også til at hun har tatt private oppdrag i barnefordelingssaker for foreldre som er anmeldt for seksuelle overgrep, og opptrer som dennes vitne i retten.

Advokat Mette Yvonne Larsen ser ikke på de ulike rollene som noe problem:

- Man har jo ikke flere roller i samme sak. Det problematiske i disse sakene er heller at det er de samme sakkyndige som stadig går igjen, sier hun.

Larsen mener det ikke er uvanlig at foreldre fremsetter påstander om overgrep, selv om det ikke har skjedd.

- Det kan helt sikkert være noen overgrepsutsatte barn som ikke beskyttes tilstrekkelig av avgjørelsene i rettsapparatet, men hovedproblemet er når den ene parten bruker et så farlig våpen som påstand om overgrep. Det kan skyldes feiltolkning, men også bevisst manipulasjon fra mor. Noen mødre overfører følelsen av selv å være krenket til barnet og tror at de må beskytte barnet fra far. Dette er bekymringsfullt og kan gå ut over rettsikkerheten for de barna som faktisk er utsatt, sier Larsen.

Hun har både vært advokat for fedre som har vært beskyldt for incest, men også representert bekymrede mødre.

- Ofte trengs bare en fornuftig dialog for at de skal forstå at det ikke er noen fare for overgrep og at de kan legge bekymringene vekk. Vi advokater har et ansvar for å hjelpe kvinnene til å tenke annerledes.

Lis Thorseng har avslått VG Helgs gjentatte forespørsler om et intervju. Etter å ha lest alt som omhandler henne i denne reportasjen, har hun likevel valgt å sende et tilsvarende pr. E-post (se egen sak til slutt i reportasjen). Et foto av Lis Thorseng har vist seg umulig å oppdrive.

ADVOKAT: Mette Yvonne Larsen. Foto: Roger Neumann

Uten hjelp

- Det er et uvirkelig mareritt, sier Noras mor til VG Helg.

En gang var hun en forelsket kvinne med håp og drømmer om hvordan livet med barn skulle bli. Så ble det dette.

Etter at Nora ble flyttet til faren, fortalte jenta en sosiallærer om nye overgrep. Skolen sendte jenta til barnevernet, som innkalte faren hennes til et møte.

Faren viste til dommen om mors manipulasjon. Etter det har moren fått enda mindre samvær: En time i måneden.

De andre timene er det vond stillhet. På det tomme barnerommet, der lekene ikke blir lekt med og sengen ikke lenger blir sovet i. Savnet er fryktelig, men det verste er tanken på at datteren kanskje blir voldtatt i dette øyeblikket. Og hun kan ikke gjøre noe for å hindre det.

- Mennesker som blir torturert, kommer til en fri verden hvis de klarer å unnslippe. Men dette er umulig å rømme fra, sier Noras mor.

- Det er ingen steder å få hjelp. Ikke engang barnevernet er på barnas lag. Når det offentlige Norge er vår fiende, så er det ikke håp.

Illustrasjonsfoto

Hvilke problemer Nora selv sliter med, er det ingen andre enn hun som vet. For Nora stoler ikke lenger på voksne, og har nesten sluttet å fortelle. To år etter at hun ble flyttet til faren, sier hun likevel til barnevernet at hun er utsatt for nye overgrep. Igjen ber hun om å få bo hos moren, men barnevernet sier nei. Institusjon er eneste alternativ.

- Da vil jeg heller det, sier Nora.

Hun blir dermed flyttet til en institusjon, men etter noen måneder flyttes hun videre til en mann i farens nettverk. I dag er hun 10 år og bor igjen hos faren.

Falske minner

Flere sakkyndige deler Lis Thorsengs syn om at foreldre gjerne påvirker barna sine og gir dem «falske minner».

Sakkyndig Eva Steinbakk:

...«Problemet er at mor fremstiller far som en overgriper og faren er overhengende for at hun før eller siden vil få barnet til å tro at hun er et incestoffer».

Sakkyndig Arild R. Olsen:

...«mor har valgt å usette datteren for underlivsundersøkelse, politiavhør og stadige utredninger. Dette kan (:) være en del av en strategi for å ramme far».

Sakkyndig Kjell G. Johansen:

...«det er lite sannsynlig at far har begått slike overgrep mot barna som mor beskriver. Handlingene hun beskylder ham for er hensynsløse og brutale».

(Utdrag fra dommer og sakkyndigrapporter)

- Vi sakkyndige har ofte større innflytelse enn vi ønsker, hevder psykolog Espen Walstad. Han står selv på listen over psykologer som er godkjent for å jobbe med barnelovsaker.

- Egentlig burde ikke en sakkyndig bli pålagt å vurdere hvem av foreldrene som skal ha samvær og omsorg. Dette er et juridisk spørsmål, og her går psykologen inn på jussens område, mener han.

Walstad sier det er en utbredt oppfatning blant psykologene at mor oftest er den beste omsorgspersonen for barn under to år. Dette gjelder spesielt så lenge barnet blir ammet.

- Fra barnet er to år stiller foreldrene likt, forutsatt at de har en like god relasjon til barnet.

- Ut fra de sakkyndigrapportene VG Helg har, kan det virke som det er mye synsing?

- Ja, vi kommer ikke bort fra at det er elementer av synsing. Det er en sårbar jobb. Vi kommer veldig tett inn på dem det gjelder og samtidig sitter vi med egen håndbagasje. Det betyr et enormt press å jobbe med slike saker.

Walstad leder styringsgruppen for utdanningsprogrammet til psykologer som skal jobbe med barnelovsaker. Han ser at kurset har svakheter.

- Det er for lite veiledning og for lite praksis. Men det arbeides for tiden med videreutvikling av utdanningsprogrammet.

Selv om den sakkyndige bare skal gi anbefalinger, er det flere som konkluderer i sine rapporter:

«Barnet flyttes til far».

- Ifølge menneskerettighetskonvensjonen har alle «krav på en rettferdig rettergang». Men når en barnefordelingssak blir avgjort i sakkyndigrapporten før man har hørt bevisene i retten, da har vi alt annet enn en rettferdig rettergang, mener advokat Thea Totland. Hun understreker at hun kjemper barnas sak, ikke mødrenes.

PSYKOLOG: Espen Walstad. Foto: Erlend Aas/NTB Scanpix

- Det finnes naturligvis også kvinner som begår vold og overgrep mot barn. I de tilfellene oppleves disse prosessene naturligvis like ille for fedrene, sier hun.

Dropper dommeravhør

- Neeeee!!! Jeg vil ikke!

«Sofie» (4) klamrer seg fast til trappegelenderet hjemme hos mamma. Hun skal på helgebeseøk til pappa, men nekter å slippe. Mamma må bruke krefter for å

løsne grepet, så hun kan kjøre den gråtende datteren til eksmannen.

Allerede før de flyttet fra hverandre, hadde moren en dårlig følelse om at noe var veldig galt. Sofie hadde blåmerker ved skrittet og i ansiktet som ingen kunne forklare hvor kom fra. Når hun måtte gape opp hos tannlegen, begynte hun å brette seg. Etter samlivsbruddet kunne hun ligge sutrende på gulvet i timevis etter besøk hos pappa. VG Helg har sett opptak der jenta ligger apatisk og stirrer ut i luften. Og hørt hennes ville protester før samværene.

Etter hvert begynner hun å fortelle. At pappa puttet tissen inn. At det var vondt. Det er ikke bare mamma som får høre dette. Fireåringen gjentar det i dommeravhør.

Da Sofies foreldre møtes i tingretten, mener flere vitner at jenta er overgrepsutsatt, blant dem en spesialpsykolog som hadde hatt henne i terapi i over et år. Men mor blir beskyldt for å ha plantet historiene i jentas hode, og det ender med at far får omsorgen.

Dommeravhørene, der Sofie fortalte om overgrep, blir ikke lagt frem i retten i det hele tatt.

VG Helg har spurt dommeren i den aktuelle saken om hvorfor dette ble utelatt, men han vil ikke uttale seg.

- Om man skal legge vekt på dommeravhør, har barnas alder betydning, sier advokat Mette Yvonne Larsen.
- Hvis en dommer ser bort fra dommeravhør, er det fordi han ikke finner grunn til å tro på avhøret. Man kan få barn til å fortelle ting som ikke er sant, såkalt papegøyespråk.

Lovbrudd

Norge har forpliktet seg til å beskytte barn mot overgrep. Hvis en overgrepsmistanke ikke tas hensyn til, er det et potensielt lovbrudd. Det kan være i strid med norsk barnelov, Høyesteretts anbefalinger og FNs barnekonvensjon. Likevel pleier retten å overse påstander om overgrep i disse sakene.

I hele ni av ti barnefordelingssaker der det er påstand om seksuelle overgrep fra far, blir det ikke tatt hensyn til disse påstandene i rettsprosessen. Det kom frem da professor Kristin Skjørten gjennomgikk lagmannsrettsdommer fra 1998 til 2000. Far fikk omsorgen for barna i halvparten av disse sakene.

- I 2006 kom det endringer i Barneloven for å gi barn bedre beskyttelse. Men spørsmålet er om dette praktiseres i rettsapparatet, og dette driver jeg forskningsarbeid på nå, sier Kristin Skjørten, som jobber ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Ut fra VG Helgs gjennomgang vektlegger retten i større grad å se på hvem av foreldrene som sikrer barnet best mulig kontakt med begge, enn å finne ut om overgrep faktisk har skjedd.

... «far er den som kan sikre barnet en best mulig samlet foreldrekontakt, og (barnet) bør derfor ha fast bosted hos far».

Sitatet er fra sakkyndigrapporten i en sak der barnet hadde fortalt om overgrep fra far. Psykologen trodde ikke på barnet. Enkelte sakkyndige har uttalt i retten at de mener barn lyver mye.

Slike påstander er feilaktige, mener forsker Åse Langballe.

- Vi har ikke noe teoretisk belegg for å si at barn er løgnaktige og dikter opp seksuelle overgrep, eller at barn bevisst lyver mer enn voksne. Men det verserer myter om barn i fagmiljøer som påstår det motsatte, basert på utdatert kunnskap om barn, sier Langballe. Hun jobber ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress og har skrevet doktorgrad om dommeravhør av barn.

FORSKER: Kristin Skjørten. Foto: Privat

- Oppdaterte fagfolk vet i dag at barn, under de rette betingelsene, kan gjenfortelle selvopplevde hendelser av sensitiv karakter meget korrekt, detaljert og nøyaktig.

Hun forteller at særlig små barn snarere holder igjen enn å overdrive når de skal fortelle om overgrep av en nærstående person, og viser til en svensk undersøkelse av 10 barn som var utsatt for seksuelle overgrep. Mannen hadde filmet overgrepene, og 116 videoopptak ble analysert opp mot avhør av barna. Virkeligheten viste seg å være verre enn det barna fortalte om.

- Alder, nærhet til overgriper, trusler og følelser av skyld og skam, og redsel for ikke å bli trodd, spiller en vesentlig rolle for underrapportering av overgrep, sier Åse Langballe.

Endring med Bjugn

Hvorfor står egentlig barnas troverdighet så svakt i norsk rett i dag?

Bjugn-saken fra 1992 skapte først en holdning i samfunnet, der fedre knapt torde å ha sine egne døtre på fanget. Hele 60 barn og 30 voksne var innblandet, men hverken hovedsiktete Ulf Hammeren eller noen av de andre ble dømt. Feilaktige undersøkelsesmetoder og uprofesjonelle barneavhør gjorde at Bjugn-saken kunne bli så stor, men bildet mange satt igjen med var at barn lett lyver og fantaserer om seksuelle overgrep.

Pendelen hadde snudd. Fra overdrevent fokus på overgrep, til frykt for å mistenke uskyldige menn. 30 personer som først var dømt i ulike overgrepssaker, ble frifunnet da deres saker ble gjenopptatt etter Bjugn-skandalen. Fagfolk anmeldte færre overgrep, og i retten prøvde man å holde seg unna ordene overgrep og incest.

Den amerikanske psykiateren Richard Gardner etablerte diagnosen Parental Alienation Syndrome (PAS). Den beskriver det som skjer når en av foreldrene, vesentlig mor, viser hat og fiendtlighet overfor den andre forelderen og overfører dette til barnet. På norsk kalt foreldrefiendtlighet. Gardners teori er omdiskutert, og bred internasjonal forskning viser at barn sjelden snakker om noe så skamfullt som overgrep hvis det ikke har skjedd. Nå er PAS-diagnosen forbudt å bruke i USA. Barne- og likestillingsdepartementet har advart mot å bruke den i rettslig sammenheng her hjemme. Likevel gjøres det stadig - under ulike betegnelser:

«... barnet utvikler såkalt «foreldrefiendtlighetssyndrom» - barnet tar sterk avstand fra den ene av foreldrene for å kunne leve i noenlunde harmoni med hovedomsorgsgiver».

(Sitat fra en av sakkyndigrapportene til Lis Thorseng)

Foreldrefiendtlighet finnes, mener psykolog Espen Walstad:

- Man kan se i noen saker at det åpenbart har skjedd en påvirkning som har ført til fiendtlighet mot den ene av foreldrene. Det er et fenomen vi merker.

Det kan i hvert fall være en av mange muligheter.

Tause barn

- Falske anklager om seksuelle overgrep forekommer, men ut fra resultatene i alle disse rettssakene skulle man tro at det skjer ofte. Det gjør det ikke! Vi har en praksis i Norge som er helt på kollisjonskurs med forskning, sier advokat Thea Totland. Hun henviser til flere undersøkelser som viser at falske anklager sjelden forekommer. I en stor amerikansk studie fra 1990, hvor man undersøkte 9000 skilsmisssaker med påstand om seksuelle overgrep, fant man at mellom to og fem prosent av anklagene var falske.

Forsker Svein Mossige har skrevet doktorgrad om mødre som mistenker barnefaren for overgrep. Hans konklusjon var at ingenting tydet på at mødrene fremsatte beskyldninger for å skade far.

De fleste barn som opplever overgrep, er tause om det. Kun én prosent forteller i dommeravhør, ifølge en undersøkelse fra Bergensklinikken.

Sofie var en av de som torde å snakke. Først til moren, som var den nærmeste hun hadde. Så til de andre voksne som hun trodde ville hjelpe. Det ble hun straffet for.

Etter rettssaken blir fireåringen kjørt til sitt nye hjem. Til det mennesket hun frykter mest.

Dagene går, ukene, månedene. Det går over ett år. Moren går nesten til grunne av å tenke på hva datteren opplever. Men psykologhjelp tør hun ikke bruke, av frykt for at eksmannen skal bruke mot henne at hun har psykiske problemer.

Illustrasjonsfoto

Så hva ville du gjort hvis barnet ditt fortalte om overgrep?

De fleste vil mene at de ikke har noe valg. Man vil beskytte sitt eget barn.

- Risikoen er at man selv kan bli mistenkeliggjort og kriminalisert, sier Sofies mor.

Sammenbruddet

«Han er farlig, jeg kommer til å dø! Ingen hører på meg, jeg kan ikke bo der! Han er farlig, hvorfor ser ingen det?»

12 år gamle «Helene» bryter fullstendig sammen inne på et offentlig dametoalett. Hun er alene noen minutter. Ute venter faren, som hun er tvangsflyttet til.

En kvinne er tilfeldig vitne til sammenbruddet. I hele sitt voksne liv har hun jobbet med barn, men blir rystet av det hun nå ser og hører. Kvinnen skriver til barnevernet at hun sjelden har truffet en så «modig, redd og oppkavet jente, som forsøker å redde sitt liv uansett hva det koster. Jeg håper dere på beste måte hjelper henne».

Men ingen hjelper Helene. Dette er bare én i en lang rekke bekymringsmeldinger barnevernet får. Fastlegen har slått alarm flere ganger. Flere andre har meldt sin bekymring om denne jenta. Heller ikke da Helene selv kontakter politiet, vil barnevernet opprette sak.

For dommen er allerede klar:

Ifølge retten er ikke mammas negative syn på pappa bra for Helene. Så pappa har fått 100 prosent omsorg. Legens beskrivelse hjalp ingenting:

«...hennes største frykt er å bli flyttet til far. Hun har uttrykt at hun har tanker om å skade seg selv, faktisk så alvorlig at hun har hatt tanker om å ta sitt eget liv, om så skjer».

Fire dager etter domsavsigelsen tropper faren opp på jentas skole sammen med representanter fra barnevern og politi. De tar med seg Helene foran øynene på vennene hennes.

Fra denne dagen skal hun få se moren fire ganger i året, i to timer, med tilsyn.

- Hvis mor får så lite samvær, betyr det vanligvis at hun er helt uegnet eller det er spesielle forhold ved barnet, hevder psykolog Espen Walstad.
- Hvis det ikke er spesielle forhold og hun er vurdert til å være en bra omsorgsperson, men likevel får så lite samvær, vil dette være kjempetrovt,

nærmest et justismord.

Fin fyr

Den ene parten karakteriseres på nedlatende måter i flere sakkyndigrapporter VG Helg har lest.

«*Mor er angstpreget og angstskapende*».

«*Jeg opplever mor som vanskelig hvis hun ikke får det som hun vil*».

Det den sakkyndige psykologen møter er en forelder som har vært innom barnevern og politi. Sannsynligvis er anmeldelsen henlagt og retten oppfatter at hun boikotter samvær.

- Psykologen skal velge mellom to foreldre. Ofte er den ene sliten og desperat, og den andre oppegående og kampklar, sier advokat Thea Totland.

«*...han (far) ga inntrykk av å være en utrolig fin fyr*».

«*Far er lett å samarbeide med i forhold til mor*».

- De fleste av disse fedrene er sjarmerende og sosiale menn som får gode skussmål i barnehage og nærmiljø, og som gjerne passer på å si noe pent om mor, sier Totland.

- At den som står i fare for å miste barnet hun prøver å beskytte ikke klarer å være like reflektert og samarbeidsvillig, er kanskje ikke så rart?

Foreldres dilemma

Negativ innstilling til den motsatte parten blir slått hardt ned på i retten. Hvorfor konfliktnivået er høyt, tas ofte ikke med i betraktningen.

I noen saker har advokat Totland sett seg nødt til å råde foreldre om å tone ned overgrepbeskyldningene, selv om alt tyder på at barna blir utsatt for overgrep.

- Det strider jo egentlig mot alt det jeg står for, men jeg har sett for mange saker som har endt med at den antatte overgriperen får all omsorgen hvis den andre fortsetter å stå på sitt.

En av de sakkyndige psykologene setter ord på et annet dilemma.

Han mente i tingretten at barna burde beskyttes mot far, da det fremsto som overveiende sannsynlig at de var utsatt for grenseoverskridende handlinger fra ham. Lis Thorseng kom til stikk motsatt konklusjon i ankesaken: Mor måtte overtale barna til å dra på samvær med far uten tilsyn.

Den førstnevnte psykologen mente dette var å sette mor i en umulig situasjon.

«*Hvis hun støttet barna i at de nektet samvær med far, ville hun miste omsorgen for dem. Men hvis hun ikke støttet dem, ville hun miste tilliten fra barna*».

Barneombudet er sterkt kritisk til at sakkyndige i dag kan operere uten bakgrunn fra arbeid med barn.

- Mange sakkyndige driver enkeltmannsforetak uten et fagmiljø rundt seg. Det er ufattelig at de sitter alene og jobber med slike saker, sier barneombud Anne Lindboe.

Hun foreslår en endring av systemet ved at det alltid må være to sakkyndige i alle barnefordelingssaker.

- Det vil gi en løsning som er robust.

Barneadvokat Thea Totland mener det er behov for en enda mer radikal endring: En egen domstol for barne- og familiesaker.

- Først da yter vi barna rettferdighet, mener hun.

- I dag kan du få tildelt en hvilken som helst dommer i Oslo tingrett, og da risikerer du å få han som hater barnesaker. Får du i tillegg en sakkyndig som ikke tror at overgrep finnes, risikerer barnet å ende hos overgriperen.

ADVOKAT:Thea Totland. Foto: Janne Møller-Hansen

Første jul uten mamma

12 år gammel feirer Helene sin første jul uten mamma. Først to måneder senere får hun pakke opp julegaver sammen med moren, søsteren og stefaren. Det er gått fire måneder siden de så hverandre sist. I disse 120 minuttene de har på seg for å feire jul, er også to andre personer til stede i rommet: Den sakkyndige fra rettssaken, Lis Thorseng og en tilsynsfører fra familievernkantoret. De skal passe på at moren ikke påvirker Helene negativt.

Etterpå skriver Thorseng i sin rapport:

«*Hun gråt en del da vi kjørte tilbake til far. Hun sa flere ganger «Jeg vil bo hos mamma ... Jeg vil bo hos mamma»*».

Likevel mener psykologen det er riktig at Helene blir boende hos faren.

Lis Thorseng er klaget inn til Psykologforeningens Fagetiske råd seks ganger, og felt halvparten av gangene.

I en av klagene fant Fagetisk råd brudd når det gjaldt reglene om «integritet, redelighet og tydelighet» og at de fagetiske prinsippene for psykologer var brutt. De reagerte alvorlig på Thorsengs konklusjoner «fordi saken omfattet et sårbart og angivelig utsatt mindreårig barn».

Rådet sa også at hun kunne vist større grad av forbehold, og vært tydeligere på sin rolle og partiske utgangspunkt. De rådet henne til å vise større forsiktighet og ydmykhet hvis hun i fremtiden skulle vurdere å påta seg lignende oppdrag. Etter dette har Thorseng fortsatt med samme type oppdrag.

Har aldri ekskludert

- Det strengeste vi kan gjøre er å anbefale sentralstyret å ekskludere medlemmet fra foreningen. Men i de årene jeg har vært leder har vi aldri benyttet oss av denne reaksjonen, sier leder for Fagetisk råd i Psykologforeningen, Gisken Holst.

Det er tilsynsmyndighetene som både tildeler og trekker tilbake autorisasjonen man må ha for å kunne virke som psykolog. Holst presiserer at sakkyndigrapporten er en faglig vurdering og et råd til retten. Hovedansvaret for utfallet av saken ligger hos domstolen. Fagetisk råd kan ikke overprøve det utførte arbeidet, men de kan uttale seg om de synes psykologen har utført arbeidet i tråd med de fagetiske prinsippene.

- Det er kritikkverdig dersom psykologen åpenbart er partisk, trekker konklusjoner på sviktende grunnlag, eller setter en diagnose uten at han hverken er bedt om det eller har foretatt de faglige vurderingene som skal til, sier Gisken Holst.

Sofie treffer moren sin to ganger i måneden. Hver gang gråter hun og sier at hun vil flytte hjem. Hva hun opplever hos faren, kan hun ikke fortelle, for det er alltid en som passer på hva de snakker om.

Hos barnevernet er det lenge ingen hjelp å få. De forholder seg kun til dommen. Heldigvis for Sofie kommer en ny saksbehandler inn i bildet. Hun lar jenta få komme til et nytt avhør.

Det har gått nesten to år. Sofie har blitt en stor jente som kan uttrykke seg tydeligere:

«Han sa at jeg ikke skulle si det til noen og så slo han (...) og tok tissen i munnen min».

Beskrivelsene i avhøret er svært detaljerte og barnevernet fatter akuttvedtak: Sofie må bort fra far.

Seksåringen forteller i avhøret at hun har hatt det vondt veldig lenge.

Og det aller vondeste?

«At nesten ingen har hørt på meg...»

Tvunget til å bo hos en påstått overgriper

DOBBEL SMERTE: VG Helg skriver lørdag om hvordan 17 barn ble plassert hos sin påståtte overgriper fordi de sakkyndige ikke trodde på dem. «Nora» er en av dem. ILLUSTRASJONSFOTO: JØRGEN BRAASTAD/VG

Publisert 21.09.13 - 09:53, endret 21.09.13 - 10:41 (VG NETT)

«Nora» (6) fortalte at hun ble voldtatt av pappa. Men retten trodde ikke på henne. Dermed måtte hun flytte til faren.

Av: [Therese Ridar](#) og Wenche Lie Giæver

«Nora» er et av ofrene i 17 barnefordelingssaker som VG har gått inn i. 16 mødre og en far mistenkte sin ekspartner for vold eller overgrep mot barna, og meldte fra. Flere av barna fortalte politiet om hva de var utsatt for, eller viste tegn på overgrep. Men de sakkyndige psykologene festet ikke lit til historiene.

Barna som ikke blir trodd: [Les hele saken på VG+](#)

Slik ble 17 barn tvunget til å bo hos den personen som angivelig har mishandlet dem.

Hvert år er det påstand om overgrep i 130 barnefordelingssaker her i landet. I VG Helg i dag avdekkes mye av det som foregår bak de lukkede dørene:

- * **Det barna sier, blir sjelden lagt vekt på.**
- * **Hvem som blir utpekt som sakkyndig kan ha avgjørende betydning for utfallet av saken.**
- * **Mistanker om incest blir ofte avvist som falske anklager.**

Dommerne stiller seg svært ofte bak de sakkyndiges vurdering i disse sakene. I mindre enn 10 prosent av tilfellene kommer dommerne frem til et annet resultat enn hva den sakkyndige anbefaler.

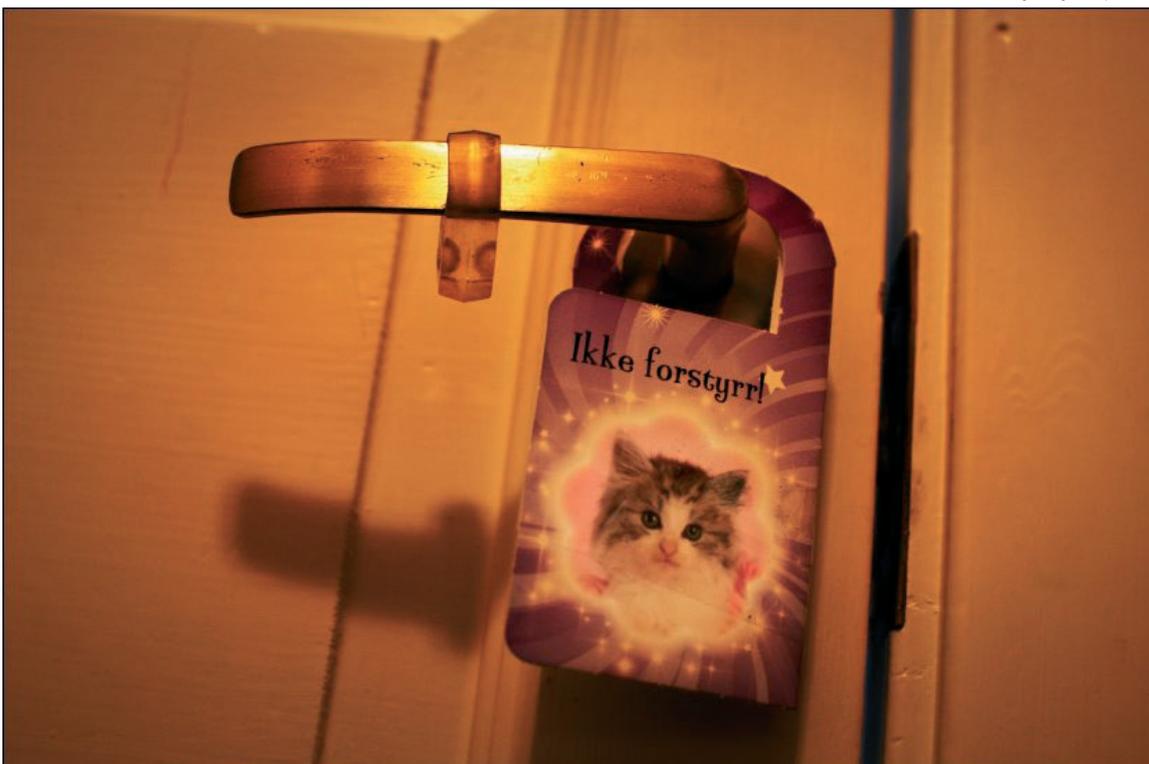
Les barneombudets kronikk i VG: [Ta barna på alvor](#)

- Vi sakkyndige har ofte større innflytelse enn vi ønsker, innrømmer psykolog Espen Walstad
- Det må en kompetanseheving til hos de sakkyndige psykologene, krever barneombud Anne Lindboe.

VG Helg lørdag 21. september 2013.

Mener barn misforstås i overgrepssaker

Advokat Thea Totland etterlyser egen domstol for rettsaker som omhandler barn og overgrep.

Av: [Therese Ridar](#) og [Wenche Lie Giæver](#)

- En jente på fire år fortalte i dommeravhør at pappa slo henne med rompa og tissen. Jentas nokså oppsiktsvekkende uttalelse ble ikke vektlagt i retten, men tolket som et utslag av fantasi, for «alle vet jo at man ikke kan slå noen med rompa og tissen», sier Totland.

Barna som ikke blir trodd: [Les hele saken på VG+](#)

Forsøket på å tolke hva jenta kunne mene med dette utsagnet, nådde hun ikke gjennom med i rettsaken.

Jenta måtte bo hos faren. Moren, som hun hadde vokst opp hos, ser hun i dag fire timer i året med tilsyn.

Totland forteller i VG Helgs reportasje at hun vil ha en annen tilnærming til slike saker, hvor det blir lagt større fokus på kompetanse på overgrep og barnefordeling.

Tilpasser seg

Det kan være vanskelig å forstå hvordan barn tilpasser seg en mor eller far som er voldelig eller begår overgrep mot dem. Man forventer gjerne at de vil holde seg helt unna sin overgriper, men slik er det nødvendigvis ikke.

- Vi ser at barn som vi mistenker er utsatt for overgrep kan sette seg på fanget til overgriperen. Barnet er helt avhengig av den voksne personen. De underkaster seg, forklarer psykologene Stig Torsteinson og Judith van der Weele.

De har i mange år jobbet som sakkyndige i barnefordelingssaker hvor det er påstand om vold eller overgrep.

Forskerne støtter Totland i at det kreves spesialkompetanse for å forstå barn.

- Den vanlige psykologutdanningen er for generell. Saker som gjelder barn er et eget fag, og den krever at man er oppdatert på dette, mener de.

Bruker andre ord

Forsker Åse Langballe mener mange barn ikke får gode nok betingelser for å fortelle om sine opplevelser. Det går ofte for lang tid fra de avslører for første gang, til de blir avhørt av politiet. Da blir barnet ikke trodd.

- Det forventes for mye av hva særlig små barn kan fortelle, og hvordan de kan fortelle, sier Langballe.

- Man venter konsise, logiske og sammenhengende forklaringer av små barn. Barn som ikke forstår hva de selv har vært utsatt for, vil gjerne beskrive den skremmende opplevelsen med andre ord, for eksempel at det kom et troll og tok det. Slik kan barnas egne forklaringer bli brukt mot dem, hvis ikke aktørene i strafferettsapparatet har kunnskap om barn, sier Langballe.

- I barnefordelingssakene kan det skape forvirring at barnet viser atferdsproblemer hos den de følger seg tryggest på, mens den antatte overgriperen forteller at barnet er normalt fungerende hos ham, sier advokat Thea Totland.

- Barnas reaksjoner på vonde ting kommer gjerne frem hos den de er tryggest på, men det tillegges ikke vekt i rettsaken. Der blir beskrivelsene tolket som fiendtlighet fra den ene forelderens side, sier Totland.

VG Helg lørdag 21. september 2013

Barnerettsadvokat Thea Totland. FOTO: Janne Møller-Hansen/VG